

ANEKS

KATALOG GROBÓW ZE ZMIANAMI PATOLOGICZNYMI

Grób nr 7	Szkielet osobnika w wieku ok. 24–30 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Kości udowe oraz kości piszczelowe o spłaszczonych i nienaturalnie wygiętych trzonach – prawdopodobnie efekt osteomalacji.
Grób nr 17 B	Szkielet osobnika w wieku ok. 30–35 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Redukcja drugich siekaczy (I ²) szczęki do formy sopolkowatej.
Grób nr 18	Szkielet dorosłego osobnika płci męskiej. Całkowity rozszczep kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>). (fot. 1).
Grób nr 20	Szkielet osobnika w wieku ok. 45–55 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Zaleczony przyżyciowo uraz czaszki w obrębie kości czołowej (lewa strona łuski). Morfologia zmian urazowych pozwala przypuszczać, że powstał on na skutek ciosu zadanego ostro zakończonym (spiczastym) przedmiotem. (fot. 2).
Grób nr 21	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–25 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Zmiany przerostowe tkanki kostnej w połowie długości trzonu kości piszczelowej prawej, skutek zmian pozapalnych – <i>periostitis</i> .
Grób nr 26 A	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–24 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Kość krzyżowa z powiększonym rozwarem krzyżowym - częściowa <i>spina bifida</i> .
Grób nr 68	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–40 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Rozszczep kręgosłupa w odcinku krzyżowym – <i>spina bifida</i> .
Grób nr 70	Szkielet osobnika w wieku ok. 50–50 l. (<i>maturus</i>) płci żeńskiej. Elementy mostka zrośnięte w całość – esowate wygięcie mostka w płaszczyźnie bocznej, prawdopodobnie jako skutek osteomalacji lub pozostałość po krzywicy. (fot. 3, 118).
Grób nr 80	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–25 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Zmiany przerostowe (egzostoza) tkanki kostnej na tylnej powierzchni kości udowej prawej, umiejscowione w ¼ długości kości od nasady bliższej, w okolicy guzowatości pośladkowej (<i>tuberositas glutea</i>) – prawdopodobnie jako efekt urazu (naderwania?) przyczepu mięśnia pośladkowego większego (fot. 4).
Grób nr 108	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–40 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Zmiany zwyrodnieniowe w obrębie mostka, wyrostek mieczykowaty przyrośnięty do trzonu ze skostniałymi elementami prawego łuku podżebrowego (fot. 5).
Grób nr 114	Szkielet osobnika w wieku ok. 30–35 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Obustronna redukcja kłów szczęki (niewyróżnione) oraz drugiego siekacza i kła prawej strony żuchwy (również niewyróżnione, ale widoczne w zębodołach) – zaburzenia w procesie wyrzynania zębów stałych.
Grób nr 121	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–24 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Zwyrodnienia prawego stawu łokciowego związane z nieprawidłowo wykształconą dalszą powierzchnią stawową (brak bloczka) kości ramiennej prawej.
Grób nr 131	Szkielet osobnika w wieku ok. 45–55 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Zaleczone złamanie z przemieszczeniem kości promieniowej prawej (łokciowa prawa bez śladów urazu).
Grób nr 138	Szkielet osobnika w wieku ok. 6–7 l. (<i>infans I</i>), nieokreślonej płci. Kości długie kończyn dolnych (obie udowe i piszczelowe) z widocznym, nienaturalnym wygięciem trzonów w płaszczyźnie przednio-tylnej oraz lekkim odgięciem w kierunku bocznym. W częściach przynasadowych wyraźnie szersze. Warstwa korowa trzonów bardzo cienka, ze słabo wykształconą istotą gąbczastą. Zmiany te mogą wskazywać na krzywicę.
Grób nr 140	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–24 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. W kości ciemieniowej lewej duży owalny otwór o trudnej do ustalenia etiologii. Pośmiertne uszkodzenie blaszki zewnętrznej kości uniemożliwia jednoznaczne rozstrzygnięcie, czy otwór powstał w wyniku zmian chorobowych, czy jako skutek urazu, bądź trepanacji (fot. 6).
Grób nr 143	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci żeńskiej. Znaczne zmiany zwyrodnieniowe w obrębie stawów kolanowych oraz połączeń międzykręgowych. Powierzchnie stawowe obu rzepek oraz powierzchnia stawowa (<i>facies patellaris</i>) na dalszej nasadzie kości udowej prawej silnie starte (w efekcie zaniku tkanki chrzęstnej stawowej). Zwyrodnienie trzonów kręgów oraz – szczególnie w dolnej części odcinka lędźwiowego – zmiany prowadzące do deformacji trzonów i przesunięcia ich względem siebie (L4 i L5), a w efekcie do powstania skoliozy. Ponadto widoczny zrost drugiego i trzeciego kręgu szyjnego (C2 i C3). Zmiany zwyrodnieniowe objęły także nasadę dalszą kości łokciowej prawej – widoczne starcie powierzchni stawowej (<i>circumferentia articularis</i>) (fot. 7 i 8).

Grób nr 144	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–25 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Deformacje kości kończyn wolnych polegające na silnym spłaszczeniu trzonów oraz ich bocznym wygięciu – szczególnie widoczne w szkieletcie kończyn dolnych, słabiej – w przypadku kończyn górnych. Silne, dojrzałe zakrzywienie wierzchołka kości krzyżowej z przyrośniętą kością ogonową. W żuchwie widoczny obustronny przyżyciowy ubytek części uzębienia stałego (przedtrzonowców i trzonowców). Opisane zmiany są najprawdopodobniej wynikiem zaawansowanej krzywicy, trwającej od wczesnego dzieciństwa, na którą być może dodatkowo nałożył się skorbut (fot. 9–11, 102).
Grób nr 147	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci męskiej. Początkowe zmiany zwyrodnieniowe kręgów odcinka piersiowego i lędźwiowego, z kostnymi naciekami na łuku kręgowym od strony kanału kręgowego. Kręgozmyk w jednym z kręgów odcinka lędźwiowego (zachowany luźny łuk kręgowy).
Grób nr 156	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci męskiej. Silne zmiany zwyrodnieniowe kręgów odcinka piersiowego i lędźwiowego – w tym ostatnim znaczne uszkodzenie z silnym obniżeniem wysokości trzonów dwóch kręgów (L4 i L5). W zachowanym fragmencie kości krzyżowej widoczny rozszczep kręgosłupa (<i>spina bifida</i>).
Grób nr 159	Szkielet osobnika w wieku ok. 45–55 l. (<i>maturus</i>) płci żeńskiej. Pozapalna resorpcja tkanki kostnej lewej strony szczęki na wysokości siekaczy I ¹ i I ² oraz przetoka ropna na wysokości zębów P ² /M ¹ .
Grób nr 160	Szkielet osobnika w wieku ok. 50–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Zaleczone złamanie w obrębie szyjki kości ramiennej lewej (fot. 114).
Grób nr 165	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Silnie rozbudowany kamień nazębny, szczególnie dobrze widoczny na zębach fragmentu szczęki (fot. 12).
Grób nr 168	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–45 l. (<i>adultus</i> / <i>maturus</i>) płci męskiej. Częściowa lumbalizacja pierwszego kręgu krzyżowego (S1). Kręgozmyk czwartego kręgu lędźwiowego (L4).
Grób nr 172	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–50 l. (<i>maturus</i>) płci żeńskiej. Częściowa lumbalizacja pierwszego kręgu krzyżowego (S1).
Grób nr 183	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–45 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Znaczne zwyrodnienia kręgów końcowego odcinka piersiowego oraz zrost dwóch kręgów piersiowych.
Grób nr 190 A	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–45 l. (<i>adultus</i> / <i>maturus</i>) płci żeńskiej. Niepełny rozszczep (<i>spina bifida</i>) w apikalnym końcu kości krzyżowej (dwa ostatnie segmenty).
Grób nr 195 A	Szkielet osobnika dorosłego, prawdopodobnie płci żeńskiej. Złamanie w obrębie nasady dalszej obojczyka lewego - zaleczone przyżyciowo (fot. 13).
Grób nr 199	Szkielet osobnika w wieku ok. 5–5 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Miejscowy przerost śródkościa kości sklepienia czaszki (nawet do grubości 1 cm). Kości udowe o wygiętych przednio-tylnie trzonach. Widoczne zmiany struktury powierzchni żucia zębów trzonowych mlecznych (m ₂) oraz wyrzynających się M1 (zarówno szczęki, jak i żuchwy) – liczne labiryntowe bruzdy, guzki zębów ostro zakończone – zęby morwowe, typowe dla kiły wrodzonej (fot. 14).
Grób nr 204	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–40 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Zmiany zwyrodnieniowe nasady dalszej kości łokciowej prawej i kości promieniowej prawej – zmniejszające ruchomość w stawie łokciowym przy wykonywaniu ruchów obracania ręki (pronacji i supinacji).
Grób nr 211	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci żeńskiej. Częściowa lumbalizacja pierwszego kręgu krzyżowego (S1). Zmiany zwyrodnieniowe powierzchni stawowej nasady dalszej pierwszej kości śródstopia prawej i lewej (fot. 15).
Grób nr 214	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–24 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Otwór w górnej części trzonu mostka – prawdopodobnie zmiana rozwojowa (fot. 16).
Grób nr 217	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–24 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Kości piszczelowe oraz strzałkowe ze znacznie pogrubiałymi trzonami (szczególnie w obrębie prawego podudzia) – zmiany pozapalne (<i>periostitis</i>). W obrębie sklepienia czaszki (szczególnie łuski kości czołowej) występują zaleczone zmiany pozapalne (<i>caries sicca</i>). Zmiany patologiczne w obrębie kości wskazują na kiłę (<i>sypilis</i>), jako przyczynę ich powstania (fot. 17 i 18).

Grób nr 218	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–30 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Na dolnej powierzchni końca domostkowego obu obojczyków wykształcone dodatkowe powierzchnie stawowe połączenia z pierwszym żebrem (na górnej powierzchni końca domostkowego żebra prawego widoczna dodatkowa powierzchnia stawowa).
Grób nr 222	Szkielet osobnika w wieku ok. 45–55 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Zmiany wywołane stanem zapalnym (<i>periostitis</i>) kości piszczelowych (na całej długości), kości udowych (w części dalszej) – prawdopodobnie skutek kiły. Zmiany zwyrodnieniowe lewego stawu biodrowego, zarówno w obrębie panewki stawu, jak i głowy kości udowej. Kości miednicze zrosnięte z kością krzyżową (fot. 19, 20, 110).
Grób nr 229	Szkielet osobnika w wieku ok. 0,5 l. (<i>infans I</i>), nieokreślonej płci. Koniec bliższy trzonu kości ramiennej lewej nienaturalnie wygięty bocznie – deformacji towarzyszą ślady stanu zapalnego tkanki kostnej.
Grób nr 231	Szkielet osobnika w wieku ok. 6–7 l. (<i>infans I</i>), nieokreślonej płci. Deformacje w obrębie kości kończyn dolnych oraz kośćca obu przedramion – prawdopodobnie wynik krzywicy, na którą mógł się dodatkowo nałożyć szkorbut. Wskazywać na to mogą znaczne przyżyciowe ubytki uzębienia mlecznego (zębodoły zębów mlecznych uległy obliteracji przed pojawieniem się uzębienia stałego) (fot. 21, 22, 111).
Grób nr 233	Szkielet osobnika w wieku ok. 15–18 l. (<i>juvenis</i>) nieokreślonej płci. Rozszczep kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>).
Grób nr 235	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–40 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Owalny otwór w dolnej części trzonu mostka (o wymiarach 0,8 × 1,3 cm).
Grób nr 269	Szkielet osobnika w wieku ok. 5–5 l. (<i>infans I</i>), nieokreślonej płci. Kości udowe oraz kości piszczelowe wyraźnie łukowato wygięte zarówno w płaszczyźnie przednio-tylnej, jak i bocznie. Przyczyną była prawdopodobnie krzywica (fot. 23, 113).
Grób nr 282	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci żeńskiej. Zmiany zwyrodnieniowe stawów biodrowych (szczególnie w obrębie panewki), ślady skostniałych przyczepów mięśni na grzebieniu, jak i na samym talerzu biodrowym (na powierzchni zewnętrznej).
Grób nr 292	Szkielet osobnika w wieku ok. 30–35 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Małe guzki kostne (kostniaki) na kości czołowej i kości ciemieniowej.
Grób nr 300	Szkielet osobnika w wieku ok. 50–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Prawy ząb I ¹ szczęki wyróżniony poza łukiem zębowym (umiejscowiony dowargowo).
Grób nr 307	Szkielet osobnika w wieku ok. 18–22 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Rozszczep kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>) (fot. 117).
Grób nr 312	Szkielet osobnika w wieku ok. 45–55 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Znaczne zwyrodnienia kręgosłupa – szczególnie w odcinku piersiowym i lędźwiowym (zrost sześciu kręgów piersiowych oraz – osobno – dwóch lędźwiowych). Zwyrodnienie powierzchni stawowej nasady bliższej kości łokciowej lewej oraz duży ubytek (ponad 1 cm średnicy) kości w wyrostku łokciowym (zmiana nowotworowa – <i>osteoid osteoma</i>) (fot. 24, 109).
Grób nr 320	Szkielet osobnika w wieku ok. 24–30 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Całkowity rozszczep kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>). Wygięcia trzonów kości udowych oraz piszczelowych (w mniejszym stopniu) wskazują na osteomalację. Otwór w sklepieniu czaszki (w obrębie szwu strzałowego) ze znacznym ubytkiem okalającej go blaszki zewnętrznej kości (o trudnej do ustalenia etiologii).
Grób nr 323	Szkielet osobnika w wieku ok. 45–55 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Ślad stanu zapalnego – resorpcja tkanki kostnej okołokorzeniowej na wysokości przedtrzonowców prawej strony żuchwy.
Grób nr 330 A	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci żeńskiej. Zrost dwóch kręgów szyjnych.
Grób nr 335	Szkielet osobnika w wieku ok. 55–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Zrost dwóch kręgów szyjnych.
Grób nr 353	Szkielet osobnika w wieku ok. 50–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Otwór w końcu dalszym trzonu mostka.
Grób nr 359	Szkielet osobnika w wieku ok. 3–4 l. (<i>infans I</i>), nieokreślonej płci. Zmiany pozapalne w częściach przynasadowych trzonów kości długich, szczególnie kończyn dolnych - końce przynasadowe powiększone, powierzchnie styczne z chrząstką wzrostową o nierównej powierzchni. Kości biodrowe porowate, wyraźnie górną krawędzią mocno zawinięte do przodu. Obraz zmian patologicznych może wskazywać na kiłę wrodzoną (fot. 25).

Grób nr 364	Szkielet osobnika w wieku ok. 6–5,5 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Kości sklepienia czaszki z przerostami porowatymi oraz silnie przerośniętym śródkościem – warstwa o znacznej grubości (fot. 26).
Grób nr 382	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci męskiej. Zrost dwóch kręgów piersiowych (T11 i T12).
Grób nr 388	Szkielet osobnika w wieku ok. 2,–2,5 l. (<i>infans I</i>), nieokreślonej płci. Na jednym z fragmentów kości sklepienia czaszki występuje wyraźny przerost porowaty (<i>cribra cranii</i>) o znacznym stopniu nasilenia (3. stopień).
Grób nr 396	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–40 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Zmiany zwyrodnieniowe połączeń stawowych kręgów lędźwiowych oraz części kręgów piersiowych. Zrośnięte trzy kręgi lędźwiowe (fot. 27).
Grób nr 400	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–40 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Silne zmiany degeneracyjne obwodowej powierzchni stawowej kości promieniowej prawej oraz bloczka kości ramiennej prawej.
Grób nr 402 (luźna czaszka z jamy grobowej)	Osobnik w wieku ok. 16–20 l. (wczesny <i>adultus</i>) płci żeńskiej. Kompletna czaszka z niemal całkowicie zobliterowanymi szwami (<i>kraniostenosis</i>) – nieadekwatnie do wieku zębowego, ustalonego na podstawie stopnia starcia koron zębowych.
Grób nr 411	Szkielet osobnika w wieku ok. 24–30 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Zaleczone złamanie z przemieszczeniem w obrębie nasady dalszej kości promieniowej prawej oraz ślad po zaleczonym urazie na lewej części łuski kości czołowej. Uraz na czaszce ma kształt regularnego okrągłego otworu.
Grób nr 413 A	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–24 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Zmiany degeneracyjne w obrębie obu stawów biodrowych.
Grób nr 418	Szkielet osobnika w wieku ok. 30–35 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Na środku łuski kości czołowej zmiana kostna (umiejscowiona w płaszczyźnie strzałowej) morfologicznie odpowiadająca nowotworowi typu oponiak (<i>meningioma</i>) (fot. 28).
Grób nr 429	Szkielet osobnika w wieku ok. 18–22 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Kości udowe o pogrubionych końcach dystalnych trzonów, z pogłębioną krzywizną przednio-tylną. Kości: udowa lewa, strzałkowa lewa i piszczelowa lewa dodatkowo wygięte w płaszczyźnie bocznej. Górne krawędzie łopatek (szczególnie prawej) wygięte w kierunku do przodu i towarzyszące temu zniekształcenie obojczyka prawego. Mostek wygięty w lewo oraz lekko skręcony w osi podłużnej, zniekształcenia części kręgów – trzony wysokie i wąskie, co może świadczyć pośrednio o deformacji klatki piersiowej. Prawdopodobne zmiany krzywicze.
Grób nr 430	Szkielet osobnika w wieku <i>infans I</i> , nieokreślonej płci. Na kościach sklepienia czaszki (ciemieniowych) przerosty porowate (<i>cribra cranii</i>) o znacznym stopniu ekspresji (2. w 3-stopniowej skali). Przerost porowaty objął także sklepienie oczodołu (<i>cribra orbitalia</i>) (fot. 29).
Grób nr 441	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–24 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Spondylolisteza pierwszego kręgu krzyżowego (S1).
Grób nr 443	Szkielet osobnika w wieku ok. 2–3 l. (<i>infans I</i>), nieokreślonej płci. W obrębie trzonów kości długich kończyn oraz kości biodrowych obecne zmiany o charakterze przerostowym – widoczne są nowo formowane porowate struktury na powierzchni kości oraz otwory w blaszce zewnętrznej istoty zbitkiej (fot. 30).
Grób nr 448	Szkielet osobnika w wieku ok. 55–55 l. (<i>maturus / senilis</i>) płci męskiej. Spondylolisteza piątego kręgu lędźwiowego (L5).
Grób nr 450	Szkielet osobnika w wieku ok. 14–15 l. (<i>juvenis</i>) prawdopodobnie płci żeńskiej. Siekacz I ² prawej strony szczęki zredukowany do postaci sopła. Ślady kamienia nazębnego (fot. 31).
Grób nr 458	Szkielet osobnika dorosłego o nieokreślonej płci. Zmiany degeneracyjne w obrębie stawu biodrowego prawego.
Grób nr 461	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci męskiej. Złanie trzonów trzech kręgów piersiowych, zmiany degeneracyjne kręgosłupa oraz połączeń stawowych kończyn górnych.

Grób nr 468	Szkielet osobnika w wieku ok. 30–35 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Zagłębienia (pourazowe?) w kości ciemieniowej lewej (podłużne) i kości ciemieniowej prawej (okrągłe). Guzek kostny (kostniak) na łusce kości czołowej (prawa strona). Zaleczone złamanie (bez przemieszczenia) kości łokciowej lewej w części dalszej trzonu.
Grób nr 475 A	Szkielet osobnika w wieku ok. 30–35 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Fragment wyrostka barkowego nieprzyrośnięty do łopatki prawej – tzw. kość barkowa (<i>os acromiale</i>), powstała w wyniku nie zrośnięcia się wszystkich elementów łopatki w trakcie rozwoju szkieletu.
Grób nr 477	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–40 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Kompresyjne złamanie trzonów kręgów C12 i L1 z przemieszczeniem skutkującym najprawdopodobniej przerwanieniem rdzenia kręgowego (i paraliżem dolnej części ciała). Widoczne ślady zrostu urazu kręgosłupa świadczące o dalszym życiu osobnika po złamaniu.
Grób nr 485	Szkielet osobnika w wieku ok. 60 l. (<i>senilis</i>) płci męskiej. Silne zmiany degeneracyjne stawu łokciowego prawego.
Grób nr 486	Szkielet osobnika w wieku ok. 45–55 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Zmiany degeneracyjne w obrębie kręgosłupa, stawów biodrowych, łokciowych, biodrowo-krzyżowych.
Grób nr 487	Szkielet osobnika w wieku ok. 0 l. (noworodek) nieokreślonej płci. Kości o znacznej porowatości warstwy korowej trzonów. Końce dalsze kości promieniowych i łokciowych ze śladami bransoletek krzywicznych. Prawdopodobnie zmiany krzywice.
Grób nr 491	Szkielet osobnika dorosłego, prawdopodobnie płci żeńskiej. Trzon kości udowej spłaszczony. Trzony obu kości piszczelowych w części środkowej wygięte (w kierunku dośrodkowym) – osteomalacja (fot. 32).
Grób nr 500	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–40 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Owalny otwór w połowie długości trzonu mostka (o wymiarach 6 mm × 8 mm) (fot. 33).
Grób nr 515	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–45 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Kość piszczelowa lewa w dalszej części trzonu nieco rozrośnięta (w wyniku stanu zapalnego – pourazowego), z wyrośłą kostną po stronie lateralnej – łącząca się tzw. stawem rzekomym z podobną wyrośłą występującą na powierzchni medialnej kości strzałkowej lewej. Złamana (z przemieszczeniem) i zrośnięta przyżyciowo druga kość śródstopia (fot. 34).
Grób nr 517	Szkielet osobnika w wieku ok. 0,5–1 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Zmiany patologiczne w końcach dalszych kości piszczelowych i udowych – końce wyraźnie powiększone, o nietypowo skośnie ustawionej, porowatej powierzchni (szczególnie w przypadku kości piszczelowych). Prawdopodobną przyczyną tych zmian mogła być kiła wrodzona (fot. 35).
Grób nr 525	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Zmiany zwyrodnieniowe stawów biodrowych – zarówno panewki stawu, jak i powierzchni stawowej w obrębie głowy kości udowej. Spondylolisteza czwartego kręgu lędźwiowego (L4) (fot. 36 i 37).
Grób nr 543	Szkielet osobnika w wieku ok. 24–30 l. (<i>adultus</i>) prawdopodobnie płci męskiej. Zmiany zwyrodnieniowe w obrębie spojenia łonowego (kości łonowej prawej). Wyrośl kostna biegnąca od spojenia łonowego w poprzek otworu zasłoniętego.
Grób nr 544	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. W kości ciemieniowej lewej otwór (położony z tyłu i przyśrodkowo) o zaokrąglonej krawędzi, powstały przyżyciowo (zarastający w chwili śmierci), o trudnej do ustalenia etiologii (fot. 38).
Grób nr 545	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–40 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Zmiany zwyrodnieniowe w obrębie powierzchni stawowej głowy kości udowej prawej.
Grób nr 558	Szkielet osobnika dorosłego nieokreślonej płci. W obrębie trzonów kości piszczelowych zmiany pozapalne – <i>osteomyelitis</i> (fot. 39, 103).
Grób nr 572	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci żeńskiej. Zrost dwóch kręgów piersiowych, zmiany degeneracyjne kręgosłupa.
Grób nr 580	Szkielet osobnika w wieku ok. 45–55 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Trzony kości udowej P i L masywne i ciężkie, z towarzyszącymi zmianami przerostowymi (<i>osteomyelitis</i>). Podobne, lecz o słabszym stopniu ekspresji, zmiany w kościach: piszczelowej P, ramiennej P i L, strzałkowej L (fot. 124).
Grób nr 583	Szkielet osobnika w wieku <i>maturus</i> płci męskiej. Zmiany o charakterze przerostów tkanki kostnej na tylnej powierzchni i na krawędzi bocznej trzonu kości piszczelowej lewej oraz na trzonie kości strzałkowej lewej (<i>osteomyelitis</i>).

Grób nr 587 A	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci żeńskiej. Częściowa sakralizacja piątego kręgu lędźwiowego (L5) (fot. 40).
Grób nr 589	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci męskiej. Zrost czterech kręgów piersiowych. Skostniałe przyczepy (entezopatie) mięśni na końcach dalszych obu kości ramiennych.
Grób nr 591	Szkielet osobnika w wieku ok. 4–5 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Zmiany przerostowo-porowate w sklepieniu oczodołów (<i>cribra orbitalia</i>).
Grób nr 595	Szkielet osobnika w wieku ok. 25–35 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Przedwczesne wypadnięcie zębów stałych żuchwy może wskazywać na występowanie szkorbutu. Trzeci trzonowiec (M_3) lewej strony żuchwy w nieprawidłowym ułożeniu (korzeń wyrasta z gałęzi żuchwy, a koroną usytuowany jest ukośnie w dół, w kierunku trzonu żuchwy) – ząb nie wyróżnił się przez blaszkę kości (fot. 41).
Grób nr 604	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–30 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Rozszczep kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>). Trzon kości udowej w końcu dalszym ze śladami zmian pozapalnych – <i>periostitis</i> .
Grób nr 637	Szkielet osobnika w wieku ok. 30–35 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Dodatkowy ząb poza łukiem szczęki (wyrżnięty od strony językowej). Częściowy rozszczep kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>). Otwór w dolnej części trzonu mostka (fot. 42).
Grób nr 638	Szkielet osobnika w wieku ok. 30–40 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Zmiana nowotworowa (<i>osteocystoma</i>) w obrębie talerza biodrowego lewego – ubytek obejmuje warstwę istoty zbitej oraz istotę gąbczastą kości (fot. 43).
Grób nr 639	Szkielet osobnika w wieku ok. 4,5–5,5 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Kości długie kończyn dolnych o wygiętych (przednio-tylnie) i spłaszczonych trzonach. Defekty rozwoju powierzchni żujących zębów trzonowych mlecznych i wyrzynających się stałych trzonowców (M_1) – tzw. trzonowce morwowe. Zmiany typowe dla kiły wrodzonej (fot. 44, 115).
Grób nr 645	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci męskiej. Całkowity rozszczep kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>).
Grób nr 654	Szkielet osobnika w wieku ok. 15 l. (<i>juvenis</i>) płci żeńskiej. Przyśrodkowy siekacz (I^1) prawej strony szczęki o formie zredukowanej do sopła. Drugi trzonowiec (M_2) lewej strony żuchwy ze śladami wypełnienia jamy zęba, powstałej w wyniku głębokiej próchnicy – rdzawa obwódka na wewnętrznych brzegach jamy zęba (fot. 45).
Grób nr 657	Szkielet osobnika w wieku ok. 30–35 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Częściowa lumbalizacja pierwszego kręgu krzyżowego (S1).
Grób nr 658	Szkielet osobnika w wieku ok. 50–50 l. (<i>maturus</i>) płci żeńskiej. Spondylolisteza i częściowa sakralizacja 5-go kręgu lędźwiowego (L5). (Fot. 121)
Grób nr 664	Szkielet osobnika w wieku ok. 50–55 l. (<i>maturus</i>) płci żeńskiej. Częściowy rozszczep kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>).
Grób nr 667	Szkielet osobnika w wieku ok. 2 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Wszystkie zachowane kości charakteryzuje porowata struktura. Kości długie kończyn oraz łopatką są zrzeszotowane i wyraźnie pogrubiałe. Kości sklepienia czaszki charakteryzuje silny rozrost śródkości (w niektórych miejscach kości ciemieniowych grubość kości dochodzi do 8 mm, a w niezmiennych patologicznie miejscach ok. 2–3 mm). Bardzo porowata struktura blaszki zewnętrznej łuski kości czołowej w okolicach skroni i między oczodołami. Trzon żuchwy bardzo silnie porowaty. W wyrzynającym się zawiązku pierwszego stałego trzonowca (M_1) defekty powierzchni żucia w postaci labiryntowych rowków – trzonowce morwowe. Zmiany patologiczne wskazują na wrodzoną kiłę jako prawdopodobną przyczynę.
Grób nr 671	Szkielet osobnika dorosłego płci żeńskiej. Na powierzchni przyśrodkowej trzonu kości piszczelowej lewej (bliżej nasady proksymalnej) niewielki guz kostny – kostniak.
Grób nr 673	Szkielet osobnika w wieku ok. 60 l. (<i>senilis</i>) płci męskiej. Sakralizacja piątego kręgu lędźwiowego (L5), zaleczone złamanie dwóch żeber prawej strony (V i VI) z utworzeniem łączącego je mostka kostnego.
Grób nr 676	Szkielet osobnika w wieku ok. 30–40 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Na powierzchni przedniej kości piszczelowej lewej (nieco poniżej ½ długości) niewielki guzek kostny – kostniak. Na kościach podudzi oraz kończyn górnych wolnych ślady procesu zapalnego – <i>periostitis</i> .

Grób nr 678	Szkielet osobnika w wieku ok. 25–30 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Dwudzielne powierzchnie stawowe kłycki potylicznych czaszki, w obrębie kręgosłupa zmiany degeneracyjne nieadekwatne do wieku (ciężka praca fizyczna?).
Grób nr 682	Szkielet osobnika w wieku ok. 30–40 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Spondylolisteza piątego kręgu lędźwiowego (L5).
Grób nr 685	Szkielet osobnika w wieku ok. 45–55 l. (<i>maturus</i>) prawdopodobnie płci męskiej. Zmiany degeneracyjne w obrębie prawego stawu łokciowego i biodrowego.
Grób nr 687	Szkielet osobnika w wieku ok. 18–22 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Częściowy rozszczep w odcinku dolnym kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>).
Grób nr 688	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–40 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Częściowa sakralizacja piątego kręgu lędźwiowego (L5).
Grób nr 695	Szkielet osobnika w wieku ok. 3–4 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Trzony kości długich kończyn (szczególnie kośćca podudzi) bocznie wykrzywione. Przerosty porowate w okolicy prawego kąta zuchwy oraz obu kości jarzmowych. Zmiany kostne wskazują na krzywicę z nakładającym się na nią skorbutem (fot. 46 i 47).
Grób nr 701	Szkielet osobnika w wieku ok. 45–55 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Niewielki guz kostny (kostniak) w tylnej części kości ciemieniowej lewej.
Grób nr 702	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–40 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Silne zmiany zwyrodnieniowe lewego stawu kolanowego (w prawym – znacznie mniej widoczne). Otwór w trzonie mostka.
Grób nr 705	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–24 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Na zębach szczęki i zuchwy ślady kamienia nazębnego.
Grób nr 708	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–50 l. (<i>maturus</i>) płci żeńskiej. Zmiany zapalne tkanki kostnej na powierzchni dobrzusznej kości krzyżowej (fot. 48).
Grób nr 716	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci żeńskiej. Kości długie bardzo lekkie, o delikatnie porowatej strukturze – widoczna w uszkodzonych nasadach kościach długich i trzonach kręgów istota gąbczasta jest wyraźnie przerzedzona, o grubszych beleczkach. Objawy typowe dla osteoporozy.
Grób nr 718	Szkielet osobnika w wieku ok. 15–18 l. (<i>juvenis</i>) płci żeńskiej. Niepełny rozszczep kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>).
Grób nr 719	Szkielet osobnika w wieku ok. 25–30 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Częściowa sakralizacja piątego kręgu lędźwiowego (L5).
Grób nr 723	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci żeńskiej. Na kości strzałkowej lewej ślad zaleczonego złamania, niewielki guzek kostny na powierzchni przyśrodkowej w części dalszej trzonu kości piszczelowej lewej.
Grób nr 729	Szkielet osobnika w wieku ok. 5–5 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Labiryntowa struktura powierzchni żujących zębów trzonowych stałych (M1) zarówno zuchwy, jak i szczęki, którym towarzyszą zmiany w obrębie szkliwa, które jest poprzecinane licznymi bruzdami. Zmiany charakterystyczne dla trzonowców morwowych, towarzyszących kile wrodzonej (fot. 49).
Grób nr 736	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Zdegenerowane powierzchnie stawowe kości wchodzących w skład stawów: kolanowych, barkowych, łokciowych, łokciowo-promieniowych, a także powierzchnie stawowe rzepek. Silne zmiany degeneracyjne w obrębie elementów kręgosłupa (w tym zrost dwóch kręgów szyjnych). Zmiany przeciążeniowe układu kostnego.
Grób nr 742	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–50 l. (<i>maturus</i>) płci żeńskiej. Guzek kostny - kostniak na kości ciemieniowej lewej.
Grób nr 758 (luźna kość z jamy grobu)	Kość udowa lewa osobnika w wieku ok. 4–5 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci z wyraźnym bocznym wygięciem trzonu – zmiana może wskazywać na krzywicę.
Grób nr 761	Szkielet osobnika w wieku ok. 18–22 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Zmiany degeneracyjne kręgów - obniżenie wysokości trzonów kręgów piersiowych po lewej stronie (skolioza) oraz spłaszczenie głowy kości udowej prawej i lewej może świadczyć o ciężkiej pracy fizycznej osobnika.
Grób nr 767	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Zmiany degeneracyjne powierzchni stawowych obu rzepek.

Grób nr 769	Szkielet osobnika w wieku ok. 45–55 l. (<i>maturus</i>) płci żeńskiej. Nietypowa obliteracja szwów czaszki – węglowy niezobliterowany, natomiast szwy: wieńcowy i strzałowy – całkowicie zobliterowane. Wpływa to na kształt czaszki (kraniostenoz). Zrost dwóch kręgów szyjnych oraz zwyrodnienia połączeń stawowych kręgów w odcinku szyjnym i lędźwiowym (fot. 50).
Grób nr 774	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci męskiej. W dalszej części trzonu kości promieniowej prawej ślad po zaleczonym złamaniu (z lekkim przemieszczeniem).
Grób nr 778	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–25 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Częściowy rozszczep kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>) w obrębie kręgów S3-S5.
Grób nr 785	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci męskiej. Czaszka ze śladami kraniotomii pośmiertnej (autopsja medyczna?) – poziome cięcie po obwodzie mózgowcowej, którego celem było otwarcie jamy czaszki (fot. 51).
Grób nr 803	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci żeńskiej. W przedniej części prawej kości ciemieniowej guz kostny (kostniak - <i>osteoma</i>) o rozmiarach około 23 × 16 mm (fot. 52).
Grób nr 810	Szkielet osobnika w wieku ok. 4 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Kość udowa prawa o lekko poszerzonej oraz bocznie wygiętej części dalszej trzonu – prawdopodobnie zmiany krzywicy o niewielkim nasileniu.
Grób nr 816 B	Szkielet osobnika w wieku ok. 7–8 l. (<i>infans II</i>) nieokreślonej płci. Kość udowa lewa o wyraźnie zmienionej krzywiznie trzonu – wygięcie w płaszczyźnie bocznej. Prawdopodobnie zmiana krzywica (fot. 53).
Grób nr 818	Szkielet osobnika w wieku <i>adultus</i> / <i>maturus</i> płci żeńskiej. Silne zmiany zwyrodnieniowe obu stawów biodrowych.
Grób nr 821	Szkielet osobnika w wieku ok. 50–50 l. (<i>maturus</i>) płci żeńskiej. Lewostronne obniżenie wysokości trzonów kręgów piersiowych (C5–C7), skutkujące powstaniem skoliozy bocznej kręgosłupa w odcinku piersiowym.
Grób nr 828	Szkielet osobnika w wieku ok. 5–5 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Kości długie kończyn dolnych, przedramion, obojczyk lewy oraz kość biodrowa lewa ze zmianami pozapalnymi - wygięcia trzonów, poszerzone dalsze końce trzonów kości udowych, zdeformowana kość biodrowa. Wszystkie kości szkieletu (z wyjątkiem czaszki) silnie porowate (fot. 54).
Grób nr 833	Szkielet osobnika w wieku ok. 0-0,5 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Kości długie o znacznej porowatości. Końce dalsze kości piszczelowych oraz kości promieniowej lewej z wyraźnymi zmianami w postaci bransoletek krzywicznych – brak wygięć trzonów. Widoczny różaniec krzywicy na końcach domostkowych żeber. Porowata powierzchnia kości czołowej w części przynosowej oraz w obrębie sklepienia oczodołów (<i>cribra cranii</i> i <i>cribra orbitalia</i>). Zmiany te wskazują na prawdopodobnie wczesną krzywicę ze współwystępującym skorbutem.
Grób nr 837	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Nietypowe starcie zębów I ¹ i C (prawej strony szczęki) oraz I ₂ i C (prawej strony żuchwy) – powstał prześwit o okrągłym kształcie (od stale zaciskanego w zębach przedmiotu o przekroju zbliżonym do koła - być może cybucha fajki). Obecny kamień nazębny. Kręgozmyk piątego kręgu lędźwiowego (L5) (fot. 55).
Grób nr 839	Szkielet osobnika w wieku ok. 0-0,5 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Kości długie kończyn dolnych o lekko wygiętych końcach, poszerzone końce kości długich, różaniec krzywicy na końcach domostkowych żeber. Ponadto kości długie, łopatka i kości biodrowe mocno porowate. Zmiany wskazują na krzywicę, jako prawdopodobną przyczynę.
Grób nr 840	Szkielet osobnika dorosłego prawdopodobnie płci żeńskiej. Kość piszczelowa lewa o wygiętym łukowato trzonie – prawdopodobnie ślad osteomalacji.
Grób nr 841	Szkielet osobnika w wieku ok. 0,5 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Kości długie (oraz część reszty szkieletu) o znacznej porowatości. Końce dalsze kości przedramion z cechami bransoletek różańcowych, ale nie występuje charakterystyczne wygięcie trzonów kości długich. Widoczny różaniec krzywicy na końcach domostkowych części żeber. Porowata powierzchnia fragm. kości ciemieniowych, kości czołowej w części przynosowej oraz w obrębie sklepienia oczodołów (<i>cribra cranii</i> i <i>cribra orbitalia</i>). Zmiany mogą wskazywać na wczesne stadium krzywicy, z nakładającym się skorbutem (fot. 56 i 57).

Grób nr 860	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–25 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Otwór w dole dziobiastym nasady dalszej kości ramiennej prawej i lewej.
Grób nr 865	Szkielet osobnika w wieku ok. 6,5–7 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Trzony kości długich kończyn górnych i dolnych wygięte bocznie, w części przynasadowej poszerzone. Żebra, trzony kręgów, łopatka prawa, kości szczękowe i czołowe bardzo porowate. Zmiany mogą wskazywać na krzywicę z nakładającym się skorbutem (fot. 58 i 59).
Grób nr 866	Szkielet osobnika w wieku ok. 3 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Kości: udowe, piszczelowa prawa, strzałkowa prawa o wygiętych w płaszczyźnie bocznej trzonach – zmiany te mogą wskazywać na krzywicę (fot. 60).
Grób nr 869	Szkielet osobnika w wieku <i>maturus</i> o nieokreślonej płci. Zmiany zwyrodnieniowe w obrębie obu stawów barkowych – degeneracja powierzchni stawowych nasad bliższych kości ramiennych oraz powierzchni stawowych łopatek (fot. 61).
Grób nr 883	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–40 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Siekacze szczęki starte na powierzchniach dowargowych, świadczy to o wadzie zgryzu – tzw. przodozgrzyzie, polegającej na wysunięciu do przodu dolnego łuku zębowego (żuchwy) względem łuku górnego (szczęki). Ponadto resorpcja kości (przetoka ropna) przy zębodole M ₁ prawej strony żuchwy (fot. 62).
Grób nr 887	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–45 l. (<i>adultus</i> / <i>maturus</i>) płci męskiej. Spondylolisteza trzeciego kręgu lędźwiowego (L3).
Grób nr 893	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–45 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Spondylolisteza piątego kręgu lędźwiowego (L5). Ślad silnego, okołozębowego stanu zapalnego kości na wysokości P ¹ i P ² lewej strony szczęki z przetoką ropną (resorpcja kości) (fot. 63).
Grób nr 899	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–40 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Sakralizacja piątego kręgu lędźwiowego (L5).
Grób nr 901	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–25 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Lumbalizacja pierwszego kręgu krzyżowego (S1) (fot. 64).
Grób nr 905	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–40 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Skolioza odcinka piersiowego kręgosłupa – lewostronne obniżenie trzonów kręgów, zmiany degeneracyjne w obrębie lewego stawu łokciowego.
Grób nr 909	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–45 l. (<i>adultus</i> / <i>maturus</i>) płci męskiej. Ślady procesów degeneracyjnych we wszystkich odcinkach kręgosłupa, zrost dwóch kręgów szyjnych.
Grób nr 916	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci żeńskiej. Liczne zmiany zwyrodnieniowe kręgosłupa ze zrostami kręgów odcinka piersiowego, zwyrodnienie połączenia stawowego pierwszego żebra prawego i lewego z mostkiem. Obustronny zrost kości łokciowych z promieniowymi w obrębie nasady bliższej (<i>synostosis radioulnaris</i>) oraz zmiany zwyrodnieniowe nasady dalszej kości łokciowej prawej. Ponadto zmiany zwyrodnieniowe pierwszej kości śródręcza (prawej i lewej) oraz niektórych nasad pozostałych kości śródręcza (fot. 65 i 66).
Grób nr 919	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci żeńskiej. W obrębie kości ciemieniowej prawej (tuż nad szwem wieńcowym i kresą skroniową górną) widoczny otwór w czaszce – jego forma pozwala podejrzewać przyżyciowy uraz (fot. 67).
Grób nr 922	Szkielet osobnika w wieku ok. 15–18 l. (<i>juvenis</i>) prawdopodobnie płci męskiej. Liczne zmiany w obrębie szkieletu postkranialnego - wygięcia w płaszczyźnie bocznej trzonów obu kości udowych i piszczelowych. Deformacje trzonów kręgów i połączeń stawowych międzykręgowych w odcinku lędźwiowym i piersiowym, skutkujące deformacją kręgosłupa (skolioza z towarzyszącym jej skręceniem kręgosłupa względem osi długiej), zmiana krzywizny żeber – tzw. kurza klatka piersiowa. Spłaszczona kość krzyżowa z częściowym rozszczepem (<i>spina bifida</i>). Zrost prawej kości łokciowej z promieniową w obrębie nasady bliższej (<i>synostosis radioulnaris</i>). Zmiany wskazują na zaawansowaną krzywicę (fot. 68–70).
Grób nr 923	Szkielet osobnika w wieku ok. 50–50 l. (<i>maturus</i>) płci żeńskiej. Otwór w dolnej części trzonu mostka.
Grób nr 927	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci prawdopodobnie żeńskiej. Częściowy rozszczep kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>).

Grób nr 928	Szkielet osobnika w wieku ok. 4–5 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. W obrębie kości długich kończyn (szczególnie dolnych) widoczne wygięcia trzonów w płaszczyźnie bocznej oraz tzw. różaniec krzywicy w obrębie końców domostkowych żeber, a także bransoletki krzywice końców dalszych obu kości promieniowych. Zmiany wskazują na krzywicę (fot. 71 i 72).
Grób nr 932	Szkielet osobnika w wieku ok. 30–40 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Kości udowe łukowato wygięte w płaszczyźnie bocznej (pozostałe kości długie kończyn bez zmian patologicznych). Żebra nietypowo powyginane, co wskazuje na deformację klatki piersiowej, będącą skutkiem głębokich skolioz kręgosłupa (w odcinku piersiowym i lędźwiowym). Zmiany wskazują na prawdopodobną osteomalację.
Grób nr 938	Szkielet osobnika w wieku ok. 10 l. (<i>infans II</i>) nieokreślonej płci. Widoczne wygięcie w płaszczyźnie bocznej trzonów kości udowych oraz piszczelowych. Część żeber ze śladami różańca krzywiczego.
Grób nr 942	Szkielet osobnika w wieku ok. 50–50 l. (<i>maturus</i>) płci żeńskiej. Nieregularny w formie przerost tkanki kostnej w obrębie trzonu zuchwy, na wysokości siekaczy – zmiana o charakterze nowotworowym (<i>osteosarcoma</i>) (fot. 73).
Grób nr 944	Szkielet osobnika w wieku ok. 30–35 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Wyrostek mieczykowaty skostniały i przyrośnięty do trzonu mostka. W dolnej części trzonu mostka otwór.
Grób nr 947	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–24 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Zrost dwóch kręgów piersiowych (trzonów i wyrostków poprzecznych lewych) z towarzyszącą deformacją trzonów, powodujący powstanie skoliozy w odcinku piersiowym (fot. 74).
Grób nr 950	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–25 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Czaszka ze śladami kraniotomii (sklepienie odcięte od reszty czaszki piłą – autopsja medyczna?).
Grób nr 961	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–24 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Częściowa lumbalizacja pierwszego kręgu krzyżowego (S1) oraz spondylolisteza piątego kręgu lędźwiowego (L5).
Grób nr 962	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–40 l. (<i>adultus</i>), prawdopodobnie płci męskiej. Spondylolisteza piątego kręgu lędźwiowego (L5) oraz rozszczep kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>).
Grób nr 964	Szkielet osobnika w wieku ok. 24–30 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Częściowa lumbalizacja pierwszego kręgu krzyżowego (S1).
Grób nr 973	Szkielet osobnika dorosłego płci żeńskiej. Zmiany zwyrodnieniowe powierzchni stawowych nasad bliższych kości udowych (stawy biodrowe) (fot. 75).
Grób nr 983	Szkielet osobnika w wieku ok. 45–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Zmiany pozapalne w obrębie trzonu kości ramiennej lewej – pogrubienie trzonu, rozbudowa tkanki kostnej w miejscach przyczepów mięśni.
Grób nr 992	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Spondylolisteza dwóch kręgów odcinka lędźwiowego (L3 i L4) (fot. 76).
Grób nr 994	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci żeńskiej. Zmiany zwyrodnieniowe stawu biodrowego prawego – powierzchnie stawowe: głowy kości udowej oraz panewki są porowate (fot. 77).
Grób nr 995	Szkielet osobnika w wieku ok. 50–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Zaleczone przyżyciowo złamanie trzech żeber lewej strony (fot. 78).
Grób nr 1007	Szkielet osobnika w wieku ok. 30–35 l. (<i>adultus</i>) płci męskiej. Stłoczenie zębów siecznych zuchwy (wada zgryzu). Częściowy rozszczep kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>).
Grób nr 1021 A	Szkielet osobnika dorosłego płci żeńskiej. Kość piszczelowa lewa oraz strzałkowa lewa wykazują znaczne dośrodkowe wygięcie trzonów (prawe kości podudzia nie są wygięte) – prawdopodobną przyczyną jest osteomalacja. Zrost czterech kręgów szyjnych oraz wyraźne deformacje trzonów kręgów pozostałych odcinków kręgosłupa (szczególnie lędźwiowego), co skutkuje pojawieniem się patologicznych bocznych krzywizn (skolioz). Deformacje pojedynczych żeber (klatki piersiowej) jest efektem ogólnej deformacji kręgosłupa (fot. 123).
Grób nr 1022	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci żeńskiej. Zwyrodnienia połączenia stawowego lewego obojczyka z łopatką.
Grób nr 1026	Szkielet osobnika w wieku ok. 18–22 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Stłoczenie zębów siecznych zuchwy. Kompresyjne złamanie trzonu czwartego kręgu lędźwiowego (L4). (Fot. 79 i 80)

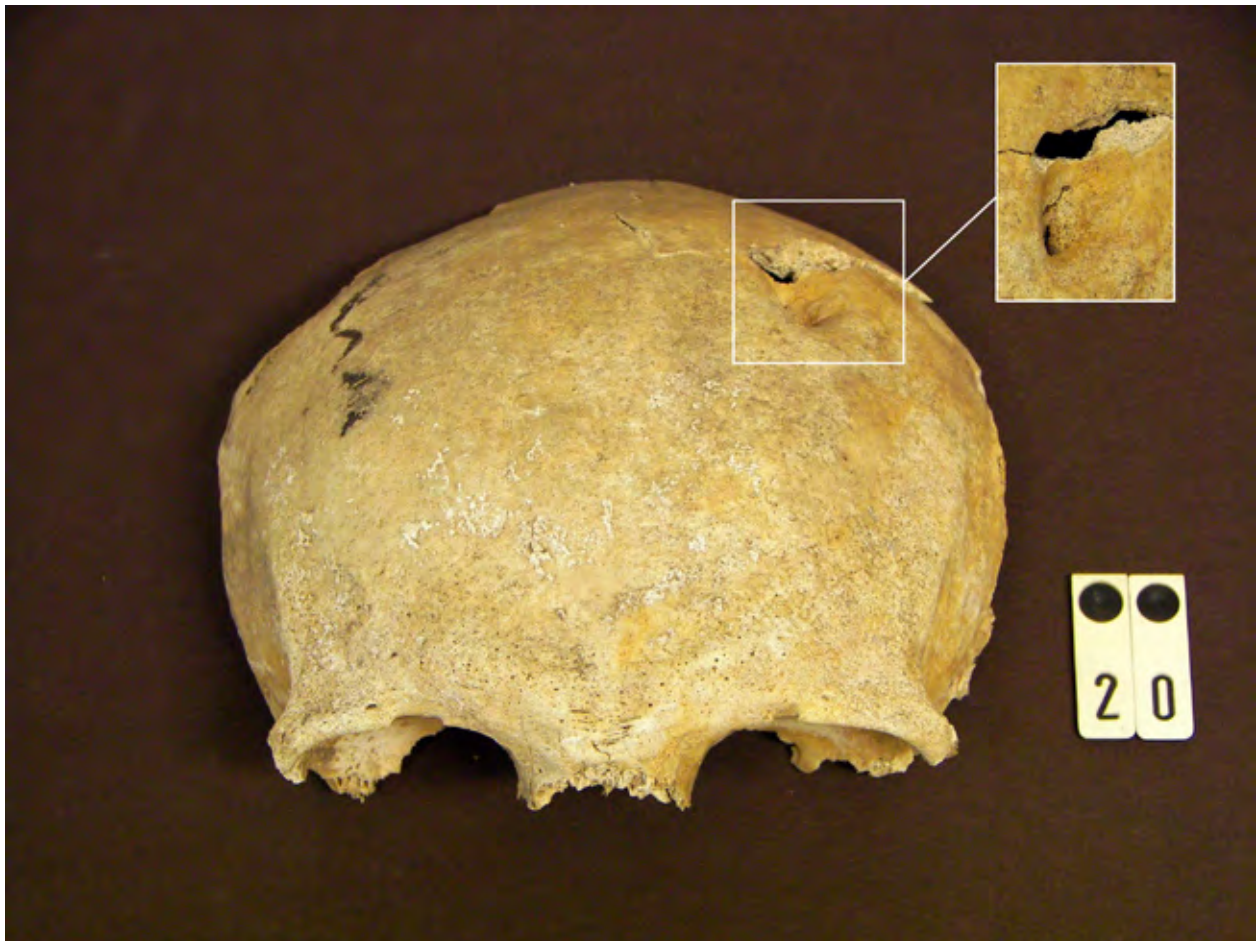
Grób nr 1027	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–30 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Całkowita przyżyciowa utrata zębów. Biorąc pod uwagę młody wiek i wczesną przyżyciową utratę wszystkich zębów (stopień zarośnięcia zębodołów wskazuje na to, że wypadły mniej więcej w jednakowym czasie), można uznać, że przyczyną tego mógł być szkorbut.
Grób nr 1028	Szkielet osobnika w wieku ok. 0-0,5 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Nasady bliższe kości piszczelowych pogrubiałe, podobnie nasada bliższa kości promieniowej. Zmiany o charakterze pozapalnym.
Grób nr 1036	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Liczne zmiany zwyrodnieniowe kręgosłupa – szczególnie odcinka lędźwiowego. Spondylolisteza piątego kręgu lędźwiowego (L5). Zmiany zwyrodnieniowe końca dołopatkowego prawego obojczyka oraz w obrębie nasady bliższej kości promieniowej lewej.
Grób nr 1039	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Zaleczone złamanie z przemieszczeniem kości lewego podudzia. (fot. 114)
Grób nr 1041	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci żeńskiej. Spondylolisteza piątego kręgu lędźwiowego (L5).
Grób nr 1042	Szkielet osobnika w wieku <i>adultus</i> płci męskiej. Częściowa lumbalizacja pierwszego kręgu krzyżowego (S1).
Grób nr 1062	Szkielet osobnika w wieku ok. 30–40 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Na kości ciemieniowej lewej (róg tylny, przyśrodkowy) występuje guz kostny o średnicy około 1 cm (kostniak).
Grób nr 1063	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–50 l. (<i>maturus</i>) płci żeńskiej. Częściowy rozszczep kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>).
Grób nr 1064	Szkielet osobnika dorosłego płci żeńskiej. Kość piszczelowa lewa ze zmianami przerostowymi w ½ długości trzonu (<i>osteomyelitis</i>) (fot. 119).
Grób nr 1066 A	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci żeńskiej. Zwyrodnienie w obrębie lewego stawu kolanowego – wygładzona powierzchnia stawowa na kłykcium bocznym nasady dalszej kości udowej lewej (fot. 81).
Grób nr 1067	Szkielet osobnika w wieku ok. 30–35 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Kość udowa prawa z bocznym wygięciem trzonu charakterystycznym dla osteomalacji (fot. 122).
Grób nr 1069	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–40 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Sakralizacja piątego kręgu lędźwiowego (L5).
Grób nr 1076	Szkielet osobnika w wieku ok. 50–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Czaszka o bardzo grubych kościach sklepienia (ciężka). Silne zmiany przerostowe tkanki kostnej o charakterze <i>osteitis</i> i/lub <i>osteoperiostitis</i> w obrębie kości: udowych, ramiennych, łokciowych, promieniowej prawej, trzonów kręgów lędźwiowych, mostka, żeber oraz kości gnykowej (fot. 82 i 107).
Grób nr 1084	Szkielet osobnika w wieku ponad 60 l. (<i>senilis</i>) płci męskiej. Spondylolisteza piątego kręgu lędźwiowego (L5).
Grób nr 1091	Szkielet osobnika w wieku ok. 20–30 l. (<i>adultus</i>) płci żeńskiej. Kości piszczelowe o trzonach wygiętych w płaszczyźnie dośrodkowej – prawdopodobnie efekt osteomalacji (fot. 83).
Grób nr 1101	Szkielet osobnika w wieku ok. 0,5 l. (<i>infans I</i>) nieokreślonej płci. Nieznaczne wygięcia trzonów kości strzałkowej i promieniowej prawej, zmienione płaszczyzny wzrostowe końców dalszych trzonów obu kości piszczelowych (nachylone skośnie, o nierównej powierzchni). Ponadto występuje tzw. różaniec krzywicy w obrębie końców domostkowych żeber oraz tzw. bransoletki krzywice w obrębie końców dalszych obu kości promieniowych. Obraz zmian towarzyszących krzywicy w mniej zaawansowanym stadium (fot. 84).
Grób nr 1107	Szkielet osobnika w wieku ok. 35–45 l. (<i>adultus / maturus</i>) płci żeńskiej. Zmiany zwyrodnieniowe połączenia stawowego między kręgami szyjnymi C1 i C2, wywołujące prawdopodobnie utrudnienia w poruszaniu głową w płaszczyźnie poziomej (fot. 85).
Grób nr 1119	Szkielet osobnika dorosłego o nieokreślonej płci. Kości piszczelowe o wyraźnie bocznie wygiętych trzonach – zmiany typu osteomalacyjnego (fot. 120).
Grób nr 1125	Szkielet osobnika dorosłego płci męskiej. Rozszczep kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>).
Grób nr 1126	Szkielet osobnika w wieku ok. 7–8 l. (<i>infans II</i>) nieokreślonej płci. W sklepieniu oczodołów obecny przerost porowaty (<i>cribra orbitalia</i>) (fot. 86).

Grób nr 1136	Szkielet osobnika dorosłego prawdopodobnie płci żeńskiej. Kości piszczelowe oraz kości strzałkowe wykazują wygięcia trzonów w płaszczyźnie dośrodkowo-bocznej, typowe dla osteomalacji lub jako pozostałość wcześniejszej krzywicy (fot. 87 i 112).
Grób nr 1152	Szkielet osobnika w wieku ok. 15–18 l. (<i>juvenis</i>) nieokreślonej płci. Przerost porowaty sklepienia oczodołów (<i>cribra orbitalia</i>).
Grób nr 1154	Szkielet osobnika w wieku ok. 45–55 l. (<i>maturus</i>) płci żeńskiej. Zmiany zwyrodnieniowe obu stawów biodrowych (fot. 88 i 106).
Grób nr 1170 A	Szkielet osobnika w wieku ok. 45–55 l. (<i>maturus</i>) płci żeńskiej. Przerost porowaty sklepienia oczodołów (<i>cribra orbitalia</i>).
Grób nr 1171	Szkielet osobnika w wieku ok. 40–50 l. (<i>maturus</i>) płci męskiej. Zmiany zwyrodnieniowe w obrębie powierzchni stawowych nasad bliższych lewych kości: łokciowej i promieniowej (fot. 89).
Grób nr 1173 (Luźna kość z zasypu jamy grobowej)	Osobnik dorosły, nieokreślonej płci. Kość udowa lewa ze śladem zaleczonego złamania z przemieszczeniem. W miejscu zrostu kości widoczne zmiany przerostowe, powstałe w wyniku procesu zapalnego (fot. 90 i 108).
Grób nr VI	Szkielet osobnika dorosłego, nieokreślonej płci. Pozapalne zmiany przerostowe kości piszczelowej lewej, usytuowane w 1/3 długości trzonu (od nasady bliższej). Przerost tkanki tworzy zgrubienie na krawędzi przedniej, ale drobne nacieki i rowkowanie obejmują cały obwód zmienionego fragmentu kości. Prawdopodobnie <i>periostitis</i> (być może po urazie, który miał miejsce w miejscu zgrubienia).
Grób nr VIII	Szkielet osobnika dorosłego, nieokreślonej płci. Kości lewego podudzia ze śladami zaleczonego przyżyciowo złamania z przemieszczeniem (umiejscowionego nieco poniżej połowy długości trzonów) (fot. 91).
Grób nr XIX	Szkielet osobnika dorosłego, nieokreślonej płci. Trzony kości piszczelowych oraz strzałkowych pogrubiałe oraz wygięte przyśrodkowo. Na powierzchni kości drobne rowkowania i porowatości. Zmiany zapalne – <i>periostitis</i> (fot. 92 i 105).
Grób nr XXI A	Szkielet osobnika dorosłego, prawdopodobnie płci męskiej. Zaleczone złamanie z przemieszczeniem w części dalszej trzonu kości promieniowej prawej (fot. 93 i 114).
Grób nr XXXV	Szkielet osobnika dorosłego, prawdopodobnie płci męskiej. Zaleczone złamanie z przemieszczeniem w obrębie nasady bliższej kości udowej lewej (fot. 94 i 104).
Grób nr XXXVI	Szkielet osobnika dorosłego, prawdopodobnie płci żeńskiej. Częściowa sakralizacja piątego kręgu lędźwiowego (L5) (fot. 95).
Grób nr LVII	Szkielet osobnika dorosłego, nieokreślonej płci. Spondylolisteza jednego z kręgów lędźwiowych.
Grób nr LIX	Szkielet osobnika w wieku ok. 7–8 l. (<i>infans II</i>), nieokreślonej płci. W oczodołach fragmentu czaszki obecne zmiany porowate (<i>cribra orbitalia</i>), w zuchwie trzonowce morwowe – zarówno mleczny m ₂ , jak i stały M ₁ . Zmiany wskazujące na kiłę wrodzoną.
Grób nr LXI	Szkielet osobnika w wieku ok. 18–20 l. (wczesny <i>adultus</i>), płci męskiej. Żebra nietypowo wygięte i pogrubiałe - na przekroju złamanego żebra widoczne dodatkowe warstwy kostne. Prawdopodobnie jest to efekt stanu zapalnego – <i>periostitis</i> (fot. 96).
Grób nr LXII	Szkielet osobnika dorosłego, nieokreślonej płci. Zaleczone złamanie z przemieszczeniem trzonu kości piszczelowej lewej (fot. 97).
Grób nr LXV	Szkielet osobnika dorosłego, nieokreślonej płci. Spondylolisteza jednego z kręgów lędźwiowych.
Grób nr LXVI	Szkielet osobnika dorosłego, nieokreślonej płci. Zmiany zapalne w obrębie trzonów obu kości piszczelowych – trzony nierównomiernie pogrubione, o rowkowanej, nierównej powierzchni. Prawdopodobnie <i>periostitis</i> .
Grób nr LXX	Szkielet osobnika dorosłego, nieokreślonej płci. Nasada dalsza kości ramiennej prawej i nasada bliższa kości łokciowej prawej ze śladami stanu zapalnego w obrębie stawu – prawdopodobnie po urazie, w wyniku którego doszło do niemal całkowitego zniszczenia elementów umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie stawu łokciowego (fot. 98).
Grób nr bez metryki (12)	Szkielet osobnika w wieku <i>infans I</i> , nieokreślonej płci. Trzony kości długich kończyn dolnych o wyraźnym bocznym wygięciu. Zmiany krzywiczne.

Grób nr bez metryki (13)	Szkielet osobnika dorosłego, nieokreślonej płci. Kość udowa lewa ze znacznymi zmianami przerostowymi i naciekowymi, umiejscowionymi od połowy długości trzonu w kierunku dystalnym – szczególnie na powierzchni tylnej oraz w obrębie nasady dalszej (<i>osteomyelitis</i>) (fot. 99).
Grób nr bez metryki (14)	Szkielet osobnika dorosłego, nieokreślonej płci. Całkowity rozszczep kości krzyżowej (<i>spina bifida</i>).
Grób nr bez metryki (19)	Szkielet osobnika dorosłego, nieokreślonej płci. Kości piszczelowe o trzonach silnie pogrubionych – zmiany pozapalne, <i>osteomyelitis</i> (fot. 100).
Grób nr bez numeru (20.07. 2006)	Szkielet osobnika w wieku ok. 60 l. (<i>senilis</i>) płci męskiej. Uszkodzenie znacznej części sklepienia czaszki w obrębie łuski kości czołowej z otwarciem jamy czaszki i zatok czołowych oraz brak kości nosowej lewej. W miejscach uszkodzeń ślady zaawansowanej erozji tkanki kostnej oraz następującego po niej procesu częściowego zaleczania wraz z powstawaniem tkanki bliznowatej. Obraz charakterystyczny dla przewlekłej kiły (fot. 101).

Fot. 1. Wrocław, cmentarz Salwatora. Całkowity rozszczep kości krzyżowej – *spina bifida* (grób nr 18)
Photo 1. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Spina bifida (grave No. 18)

Fot. 2. Wrocław, cmentarz Salwatora. Przyżyciowo zaleczony uraz czaszki
w obrębie lewej strony łuski kości czołowej (grób nr 20)

Photo 2. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Antemortally healed skull trauma
on the left side of the squama frontalis (grave No. 20)

Fot. 3. Wrocław, cmentarz Salwatora. Esowato wygięty mostek (w płaszczyźnie bocznej) – prawdopodobnie skutek osteomalacji lub pozostałość krzywicy (grób nr 70)

Photo 3. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Bent sternum (in the lateral plane) – probably as a result of osteomalacia or rickets (grave No. 70)

Fot. 4. Wrocław, cmentarz Salwatora. Egzostoza na tylnej powierzchni kości udowej prawej (grób nr 80)
Photo 4. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Exostosis on the posterior surface of the right femur (grave No. 80)

Fot. 5. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zmiany zwyrodnieniowe w obrębie mostka (grób nr 108)
Photo 5. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Degenerative changes in the sternum (grave No. 108)

Fot. 6. Wrocław, cmentarz Salwatora. Czaszka z dużym owalnym otworem w obrębie kości ciemieniowej lewej o trudnej do ustalenia etiologii (grób nr 140)

Photo 6. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Skull with a large oval hole in the left parietal bone with its etiology difficult to determine (grave No. 140)

Fot. 7. Wrocław, cmentarz Salvatora. Zmiany zwyrodnieniowe w obrębie stawów kolanowych powstałe w efekcie zaniku tkanki chrzęstnej szklistej (grób nr 143)

Photo 7. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Degenerative changes in knee joints resulting from hyaline cartilage dystrophy (grave No. 143)

Fot. 8. Wrocław, cmentarz Salvatora. Zmiany zwyrodnieniowe w obrębie kręgów odcinka lędźwiowego prowadzące do deformacji trzonów oraz powstania skoliozy (grób nr 143)

Photo 8. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Degenerative changes in lumbar vertebrae leading to vertebrae body deformation and scoliosis (grave No. 143)

Fot. 9. Wrocław, cmentarz Salwatora. Deformacje kości kończyn dolnych, polegające na silnym spłaszczeniu trzonów oraz ich bocznym wygięciu – skutek zaawansowanej krzywicy (grób nr 144)

Photo 9. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Deformities of leg bones consisting in strong flattening of the (bone) diaphyses and their lateral bending – a result of advanced rickets (grave No. 144)

Fot. 10. Wrocław, cmentarz Salwatora. Deformacje kości kończyn przedramienia, polegające na wygięciu trzonów – skutek zaawansowanej krzywicy (grób nr 144)

Photo 10. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Deformities of forearm bones consisting in bending of bone diphyses – a result of advanced rickets (grave No. 144)

Fot. 11. Wrocław, cmentarz Salwatora. Obustronny przyżyciowy ubytek części uzębienia stałego (przedtrzonowców i trzonowców) żuchwy – prawdopodobną przyczyną był szkorbut (grób nr 144)

Photo 11. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Double-sided loss of part of permanent teeth (premolar and molar) – probably a result of scurvy (grave No. 144)

Fot. 12. Wrocław, cmentarz Salwatora. Silny kamień nazębny (fragment szczęki) (grób nr 165)
Photo 12. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Strong dental calculus (a part of maxilla) (grave No. 165)

Fot. 13. Wrocław, cmentarz Salwatora. Przyżyciowo zaleczone złamanie obojczyka (grób nr 195A)
Photo 13. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Antemortally healed fracture of clavicle (grave No. 195A)

Fot. 14. Wrocław, cmentarz Salvatora. Kości udowe o trzonach wygiętych
w płaszczyźnie przednio-tylnej – skutek kiły wrodzonej (grób nr 199)

Photo 14. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Femurs with diphyses bent in the anteroposterior
plane – a result of congenital syphilis (grave No. 199)

Fot. 15. Wrocław, cmentarz Salvatora. Częściowa lumbalizacja pierwszego kręgu krzyżowego (S1) (grób nr 211)
Photo 15. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Incomplete lumbalisation of the first sacrum vertebra (S1) (grave No. 211)

Fot. 16. Wrocław, cmentarz Salwatora. Otwór w górnej części trzonu mostka – zmiana rozwojowa (grób nr 214)
Photo 16. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Hole in the upper part of the body of sternum – a developmental change (grave No. 214)

Fot. 17. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zmiany pozapalne (*periostitis*) w obrębie kości piszczelowej prawej i lewej oraz kości łokciowej – w tym przypadku jako skutek kiły (grób nr 217)

Photo 17. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Postinflammatory changes (*periostitis*) in the right and left tibia as well as the ulna – in this case a result of syphilis (grave No. 217)

Fot. 18. Wrocław, cmentarz Salvatora. W obrębie sklepienia czaszki (szczególnie łuski kości czołowej) występują zaleczone zmiany pozapalne (*caries sicca*) – typowe dla kiły (grób nr 217)

Photo 18. Wrocław, cemetery of Our Saviour. In the skull vault (particularly in the squama frontalis) there are healed postinflammatory changes (*caries sicca*) – typical for syphilis (grave No. 217)

Fot. 19. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zmiany zapalne (*periostitis*) obu kości piszczelowych – skutek kłły (grób nr 222)

Photo 19. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Inflammatory changes (*periostitis*) of both tibiae – a result of syphilis (grave No. 222)

Fot. 20. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zmiany zapalne (*periostitis*) części dystalnych obu kości udowych
– skutek kiły (grób nr 222)

Photo 20. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Inflammatory changes (*periostitis*) of distal parts of both femurs
– a result of syphilis (grave No. 222)

Fot. 21. Wrocław, cmentarz Salwatora. Deformacje kości kończyn dolnych oraz obu przedramion
wywołane krzywicą (grób nr 231)

Photo 21. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Deformities of lower limb bones and both forearms resulting
from rickets (grave No. 231)

Fot. 22. Wrocław, cmentarz Salwatora. Znaczne przedwczesne przyżyciowe ubytki uzębienia mlecznego – wywołane szkorbutem (grób nr 231)

Photo 22. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Significant premature antemortal loss of deciduous teeth – a result of scurvy (grave No. 231)

Fot. 23. Wrocław, cmentarz Salwatora. Deformacje kości kończyn dolnych wywołane prawdopodobnie krzywicą (grób nr 269)
Photo 23. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Deformities of lower limb bones probably resulting from rickets (grave No. 269)

Fot. 24. Wrocław, cmentarz Salwatora. Kość łokciowa lewa – zwyrodnienie powierzchni stawowej nasady bliższej (*) oraz duży ubytek (ponad 1 cm średnicy) kości w wyrostku łokciowym (zmiana nowotworowa – *osteoid osteoma*) (**) (grób nr 312)

Photo 24. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Left ulna – degenerative joint changes surface of the proximal epiphysis (*) and large atrophy (over 1 cm in diameter) of a bone in the olecranon fossa (neoplasm – *osteoid osteoma*) (**) (grave No. 312)

Fot. 25. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zmiany pozapalne w częściach przynasadowych trzonów kości udowych – prawdopodobnie skutek kiły wrodzonej (grób nr 359)

Photo 25. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Postinflammatory changes in metaphyses of femurs – probably a result of congenital syphilis (grave No. 359)

Fot. 26. Wrocław, cmentarz Salwatora. Silny przerost śródkościa sklepienia czaszki (grób nr 364)
Photo 26. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Strong hypertrophy of cranial vault diploë (grave No. 364)

Fot. 27. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zmiany zwyrodnieniowe i zrost kręgów odcinka lędźwiowego (grób nr 396)
Photo 27. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Degenerative change and synostosis of lumbar vertebrae (grave No. 396)

Fot. 28. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zmiana nowotworowa typu oponiak (*meningioma*)
w obrębie sklepienia czaszki (grób nr 418)

Photo 28. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Neoplasm of the meningioma type in the skull vault (grave No. 418)

Fot. 29. Wrocław, cmentarz Salwatora. Przerost porowaty (*cribra cranii*) sklepienia czaszki (kości ciemieniowych) (grób nr 430)
Photo 29. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Porotic hyperostosis of the cranial vault (parietal bones) (grave No. 430)

Fot. 30. Wrocław, cmentarz Salwatora. Niewielkie zmiany o charakterze przerostowym oraz otwory w blaszce zewnętrznej istoty zbitej kości udowych (grób nr 443)

Photo 30. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Small hypertrophy-type changes and holes in external layer of cortical bone of femurs (grave No. 443)

Fot. 31. Wrocław, cmentarz Salwatora. Redukcja formy stałego siekacza I² (prawej strony szczęki) do postaci sopła oraz ślady kamienia nazębnego (grób nr 450)

Photo 31. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Reduction of permanent incisor I² (right side of the maxilla) to the form of stalactite and traces of dental calculus (grave No. 450)

Fot. 32. Wrocław, cmentarz Salwatora. Wygięcie trzonów obu kości piszczelowych wywołane osteomalacją (grób nr 491)
Photo 32. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Bend in diaphyses of both tibiae resulting from osteomalacia (grave No. 491)

Fot. 33. Wrocław, cmentarz Salwatora. Otwór w trzonie mostka – prawdopodobnie wada rozwojowa (grób nr 500)
Photo 33. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Hole in the body of the sternum – probably a congenital disorder (grave No. 500)

Fot. 34. Wrocław, cmentarz Salwatora. Przyżyciowo zaleczone złamanie z przemieszczeniem drugiej kości śródstopia (grób nr 515)

Photo 34. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Antemortally healed fracture with displacement of the second metatarsal bone (grave No. 515)

Fot. 35. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zmiany patologiczne w kości piszczelowych – końce dalsze o nietypowo skośnie ustawionej i porowatej powierzchni – prawdopodobnie skutek kiły wrodzonej (grób nr 517)

Photo 35. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Pathological changes in tibiae – distal epiphyses with atypically obliquely situated and porous surface – probably a result of congenital syphilis (grave No. 517)

Fot. 36. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zmiany zwyrodnieniowe stawu biodrowego (*osteoarthritis*) widoczne na powierzchni stawowej głowy kości udowej (grób nr 525)

Photo 36. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Degenerative changes of the hip joint (*osteoarthritis*) visible in the entire joint surface of a femur epiphysis (grave No. 525)

Fot. 37. Wrocław, cmentarz Salwatora. Kręgozmyk (*spondylolistesis*) w obrębie czwartego kręgu lędźwiowego (L4) (grób nr 525)
Photo 37. Wrocław, cemetery of Our Saviour. *Spondylolisthesis* in the fourth lumbar vertebra (L4) (grave No. 525)

Fot. 38. Wrocław, cmentarz Salwatora. Częściowo zaleczony otwór w sklepieniu czaszki
o trudnej do ustalenia etiologii (grób nr 544)

Photo 38. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Partially healed hole in the skull vault with its etiology
difficult to determine (grave No. 544)

Fot. 39. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zmiany pozapalne (*osteomyelitis*)
w obrębie trzonu kości piszczelowej prawej (grób nr 558)

Photo 39. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Postinflammatory changes (*osteomyelitis*)
in the diaphysis of the right tibia (grave No. 558)

Fot. 40. Wrocław, cmentarz Salwatora. Częściowa sakralizacja piątego kręgu lędźwiowego (L5) (grób nr 587A)
Photo 40. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Partial sacralisation of the fifth lumbar vertebra (L5) (grave No. 587A)

Fot. 41. Wrocław, cmentarz Salwatora. Trzeci trzonowiec (M_3) lewej strony żuchwy
w nieprawidłowym ułożeniu (grób nr 595)

Photo 41. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Third molar (M_3) of the left side of the mandible
in incorrect position (grave No. 595)

Fot. 42. Wrocław, cmentarz Salwatora. Dodatkowy ząb wyrżnięty poza łukiem szczęki (od strony językowej) (grób nr 637)

Photo 42. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Additional tooth erupted outside of the maxillar arch
(from the lingual side) (grave No. 637)

Fot. 43. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zmiana nowotworowa (*osteocystoma*) w obrębie talerza biodrowego lewego (grób nr 638)

Photo 43. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Neoplasm (*osteocystoma*) in the ala of the left ilium (grave No. 638)

Fot. 44. Wrocław, cmentarz Salvatora. Zmieniona morfologia powierzchni żujących rozwijających się zębów trzonowych stałych (M1), tzw. trzonowce morwowe – zmiany typowe dla kiły wrodzonej (grób nr 639)

Photo 44. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Altered morphology of the cusps of developing permanent molars (M1), so-called mulberry molars – changes typical for congenital syphilis (grave No. 639)

Fot. 45. Wrocław, cmentarz Salwatora. Drugi trzonowiec (M_2) lewej strony żuchwy ze śladami wypełnienia jamy zęba (grób nr 654)

Photo 45. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Second molar (M_2) of the left side of the mandible with traces of dental filling (grave No. 654)

Fot. 46. Wrocław, cmentarz Salvatora. Zmiany porowate w okolicy kąta prawej strony żuchwy, obu kości jarzmowych oraz obu kości szczękowych wskazują na szkorbut (grób nr 695)

Photo 46. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Porous changes in the area of the corner of the right side of the mandible, both zygomatic bones and both maxillae suggest scurvy (grave No. 695)

Fot. 47. Wrocław, cmentarz Salwatora. Kości długie kończyn (szczególnie kościec podudzi) skrzywione w płaszczyźnie bocznej – zmiany kostne wskazują na krzywicę (grób nr 695)

Photo 47. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Long bones (particularly left tibia and fibula) bent in the lateral plane – bone changes suggest rickets (grave No. 695)

Fot. 48. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zmiany zapalne tkanki kostnej powierzchni dobrzuszej kości krzyżowej (grób nr 708)

Photo 48. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Inflammatory changes in bone tissue of the abdominal surface of the sacrum (grave No. 708)

Fot. 49. Wrocław, cmentarz Salwatora. Labiryntowa struktura powierzchni żujących zębów trzonowych stałych (M_1) żuchwy (tzw. trzonowce morwowe) – zmiany charakterystyczne dla kiły wrodzonej (grób nr 729)

Photo 49. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Labyrinthine structure of the cusps of permanent molars (M_1) in the mandible (so-called mulberry molars) – changes characteristic for congenital syphilis (grave No. 729)

Fot. 50. Wrocław, cmentarz Salwatora. Nietypowa obliteracja szwów czaszki (*kraniostenosis*) (grób nr 769)
Photo 50. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Atypical obliteration of skull sutures (*kraniostenosis*) (grave No. 769)

Fot. 51. Wrocław, cmentarz Salwatora. Czaszka ze śladami kraniotomii pośmiertnej (autopsja medyczna?)
 – ślady cięcia piłą zaznaczone strzałkami na powiększeniu (grób nr 785)

Photo 51. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Skull with traces of postmortal craniotomy (medical autopsy?)
 – traces of cutting with a saw marked by arrows in enlargement (grave No. 785)

Fot. 52. Wrocław, cmentarz Salwatora. Czaszka z guzem kostnym (kostniak – *osteoma*)
w obrębie kości ciemieniowej prawej (grób nr 803)

Photo 52. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Skull with the bone tumour (*osteoma*)
on the right parietal bone (grave No. 803)

Fot. 53. Wrocław, cmentarz Salwatora. Kość udowa lewa o wyraźnie zmienionej krzywiznie trzonu (wygięcie w płaszczyźnie bocznej) – zmiana krzywicza (grób nr 816B)

Photo 53. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Left femur with a visibly changed curve of the diphysis (bend in the lateral plane) – change resulting from rickets (grave No. 816B)

Fot. 54. Wrocław, cmentarz Salwatora. Kości udowe, kość piszczelowa lewa, kość łokciowa lewa o wygiętych trzonach, zdeformowana kość biodrowa, wszystkie kości szkieletu silnie porowate (grób nr 828)

Photo 54. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Femurs, left tibia, left ulna with bent diaphyses, deformed ilium, all skeletal bones strongly porous (grave No. 828)

Fot. 55. Wrocław, cmentarz Salwatora. Nietypowe starcie zębów szczęki i żuchwy spowodowane częstym i wieloletnim zaciskaniem zębów prawdopodobnie na cybuchu fajki (grób nr 837)

Photo 55. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Atypical abrasion of the teeth of maxilla and mandible resulting from frequent and long-term clenching of teeth, probably on the pipe shank (grave No. 837)

Fot. 56. Wrocław, cmentarz Salvatora. Kości długie przedramion o znacznej porowatości, ich dalsze końce z cechami bransoletek różańcowych – ślady prawdopodobnie wczesnego stadium krzywicy (grób nr 841)

Photo 56. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Long forearm bones with significant porousness, their distal epiphyses with rosary bracelet features – probably traces of an early stage of rickets (grave No. 841)

Fot. 57. Wrocław, cmentarz Salwatora. Różaniec krzywiczny na końcach domostkowych żeber (grób nr 841)
Photo 57. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Rickets rosary on the sternal ends of ribs (grave No. 841)

Fot. 58. Wrocław, cmentarz Salwatora. Trzony kości długich kończyn górnych i dolnych powyginane bocznie, części przynasadowe poszerzone – zmiany wskazują na krzywicę z nakładającym się szkorbutem (grób nr 865)

Photo 58. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Diphyses of long bones of upper and lower limbs laterally bent, epiphyseal ends expanded – changes suggest rickets with simultaneous scurvy. (grave No. 865)

Fot. 59. Wrocław, cmentarz Salwatora. Czaszka w obrębie kości czołowej bardzo porowata (*cribra cranii*)
– zmiana mogąca wskazywać na szkorbut (grób nr 865)

Photo 59. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Skull in the area of frontal bone very porotitis (*cribra cranii*)
– change possibly suggesting scurvy (grave No. 865)

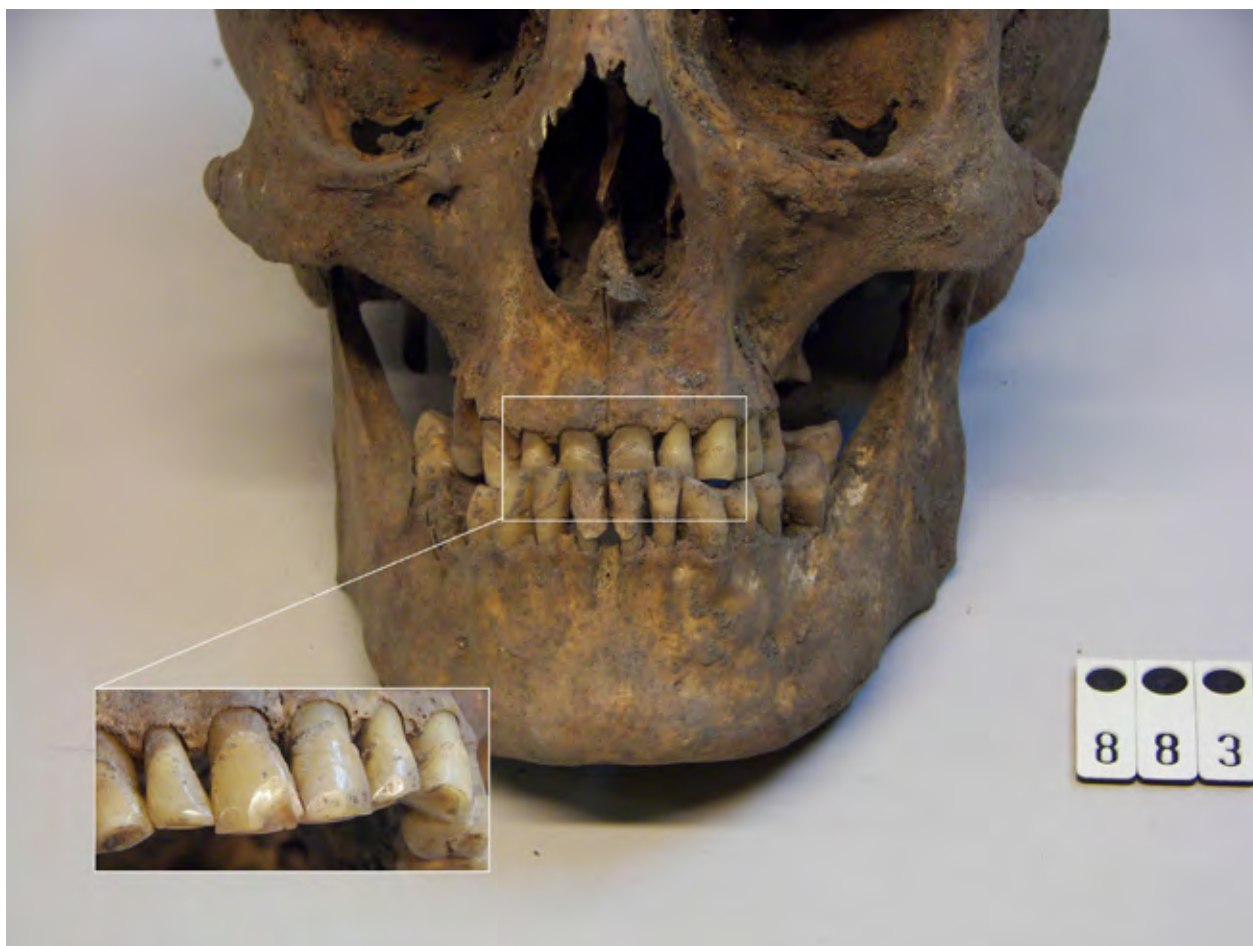

Fot. 60. Wrocław, cmentarz Salwatora. Kości udowa, piszczelowa prawa, strzałkowa prawa o wygiętych w płaszczyźnie bocznej trzonach – zmiany te mogą wskazywać na krzywicę (grób nr 866)

Photo 60. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Femur, right tibia, right fibula with diphyses bent in the lateral plane – these changes may suggest rickets (grave No. 866)

Fot. 61. Wrocław, cmentarz Salwatora. Silne zmiany zwyrodnieniowe w obrębie stawu barkowego (*arthritis*) (grób nr 869)
Photo 61. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Strong degenerative changes in the shoulder joint (*arthritis*) (grave No. 869)

Fot. 62. Wrocław, cmentarz Salwatora. Przodozgryz – na powiększeniu widoczne charakterystyczne dla tej wady zgryzu starcie powierzchni dowargowych siekaczy szczęki (grób nr 883)

Photo 62. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Mandibular prognathism teeth – the enlargement shows abrasion of buccal surfaces of maxillar incisors characteristic for this type of malocclusion (grave No. 883)

Fot. 63. Wrocław, cmentarz Salwatora. Przetoka ropna w obrębie kości szczękowej – skutek silnego okołozębowego stanu zapalnego (grób nr 893)

Photo 63. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Periodontal drainage channel in the maxilla – a result of strong inflammation in the dental area (grave No. 893)

Fot. 64. Wrocław, cmentarz Salwatora. Lumbalizacja pierwszego kręgu krzyżowego (S1) (grób nr 901)
Photo 64. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Lumbalisation of the first sacrum vertebra (S1) (grave No. 901)

Fot. 65. Wrocław, cmentarz Salwatora. Obustronny zrost kości łokciowych z promieniowymi w obrębie nasady bliższej (*synostosis radioulnaris*) (grób nr 916)

Photo 65. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Double-sided synostosis of ulnae with radial bones in the area of proximal epiphysis (*synostosis radioulnaris*) (grave No. 916)

Fot. 66. Wrocław, cmentarz Salwatora. Liczne zmiany zwyrodnieniowe kręgosłupa ze zrostami kręgów odc. piersiowego (grób nr 916)

Photo 66. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Numerous vertebral column degenerative changes with synostoses of thoracic vertebrae (grave No. 916)

Fot. 67. Wrocław, cmentarz Salwatora. Przyżyciowy uraz w obrębie kości ciemieniowej prawej (grób nr 919)
Photo 67. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Antemortal injury in the right parietal bone (grave No. 919)

Fot. 68. Wrocław, cmentarz Salwatora. Deformacja kręgosłupa skutkująca skoliozą z towarzyszącym jej skręceniem kręgosłupa wokół długiej osi (grób nr 922)

Photo 68. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Vertebrae column deformity resulting in scoliosis with concurrent spinal rotation around the long axis (grave No. 922)

Fot. 69. Wrocław, cmentarz Salvatora. Zmiana krzywizny żeber – tzw. kurza klatka piersiowa (grób nr 922)
Photo 69. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Modification of ribs curvature, so-called pigeon chest (grave No. 922)

Fot. 70. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zrost prawej kości łokciowej z promieniową w obrębie nasady bliższej (*synostosis radioulnaris*) i zwyrodnienie powierzchni stawowych stawu łokciowego (*arthritis*) (grób nr 922)

Photo 70. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Synostosis of the right ulna with the radial bone in the area of proximal epiphysis (*synostosis radioulnaris*) and degeneration of joint surfaces of the elbow joint (*arthritis*) (grave No. 922)

Fot. 71. Wrocław, cmentarz Salwatora. Kości długie kończyn dolnych o trzonach wygiętych w płaszczyźnie bocznej – zmiany krzywicze (grób nr 928)

Photo 71. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Long bones of lower limbs with diphyse bent in the lateral plane – changes resulting from rickets (grave No. 928)

Fot. 72. Wrocław, cmentarz Salwatora Żebra ze zmianami w obrębie końców domostkowych
– tzw. różaniec krzywiczy (grób nr 928)

Photo 72. Wrocław, cemetery of Our Saviour Ribs with changes sternal ends
– so-called rickets rosary (grave No. 928)

Fot. 73. Wrocław, cmentarz Salvatora. Zmiana o charakterze nowotworowym (*osteosarcoma*) w obrębie trzonu żuchwy (grób nr 942)

Photo 73. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Neoplastic changes (*osteosarcoma*) in the mandible (grave No. 942)

Fot. 74. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zrost dwóch kręgów piersiowych z towarzyszącą deformacją trzonów, skutkujący powstaniem skoliozy w odcinku piersiowym (grób nr 947)

Photo 74. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Synostosis of two thoracic vertebrae with concurrent vertebral body deformation, resulting in scoliosis in the thoracic segment (grave No. 947)

Fot. 75. Wrocław, cmentarz Salvatora. Zmiany zwyrodnieniowe obu stawów biodrowych (*arthritis*) (grób nr 973)
Photo 75. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Degenerative changes in both hip joints (*arthritis*) (grave No. 973)

Fot. 76. Wrocław, cmentarz Salwatora. Spondylolisteza dwóch sąsiadujących kręgów odcinka lędźwiowego (L3 i L4) (grób nr 992)

Photo 76. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Spondylolisthesis of two adjacent lumbar vertebrae (L3 i L4) (grave No. 992)

Fot. 77. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zmiany zwyrodnieniowe stawu biodrowego prawego (*arthritis*) (grób nr 994)
Photo 77. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Degenerative changes in the right hip joint (*arthritis*) (grave No. 994)

Fot. 78. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zaleczone przyżyciowo złamanie trzech żeber lewej strony (grób nr 995)
Photo 78. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Antemortally healed fracture of three left ribs (grave No. 995)

Fot. 79. Wrocław, cmentarz Salvatora. Stłoczenie zębów siecznych żuchwy (grób nr 1026)
Photo 79. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Crowded incisors of the mandible (grave No. 1026)

Fot. 80. Wrocław, cmentarz Salwatora. Kompresyjne złamanie trzonu
czwartego kręgu lędźwiowego (L4) (grób nr 1026)

Photo 80. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Compression fracture of the body of
the fourth lumbar vertebra (L4) (grave No. 1026)

Fot. 81. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zmiany zwyrodnieniowe w obrębie lewego stawu kolanowego (*arthritis*) (grób nr 1066A)
Photo 81. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Degenerative changes in the left knee joint (*arthritis*) (grave No. 1066A)

Fot. 82. Wrocław, cmentarz Salwatora. Silne zmiany przerostowe tkanki kostnej o charakterze *osteitis* i/lub *osteoperiostitis* w obrębie obu kości udowych (grób nr 1076)

Photo 82. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Strong hypertrophy of bone tissue of the osteitis and/or *osteoperiostitis* type in both femurs (grave No. 1076)

Fot. 83. Wrocław, cmentarz Salwatora. Kości piszczelowe o trzonach wygiętych dośrodkowo, prawdopodobnie w efekcie osteomalacji (grób nr 1091)

Photo 83. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Tibiae with inward bent diphyses, probably as a result of osteomalacia (grave No. 1091)

Fot. 84. Wrocław, cmentarz Salwatora. Żebra ze zmianami w obrębie końców domostkowych
– tzw. różaniec krzywicz (grób nr 1101)

Photo 84. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Ribs with changes in the sternal ends
– so-called rickets rosary (grave No. 1101)

Fot. 85. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zmiany zwyrodnieniowe połączenia stawowego między kręgami szyjnymi C1 i C2 (grób nr 1107)

Photo 85. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Degenerative changes of joint connection between cervical vertebrae C1 i C2 (grave No. 1107)

Fot. 86. Wrocław, cmentarz Salwatora. Przerost porowaty w sklepieniu oczodołów– *cribra orbitalia* (grób nr 1126)

Photo 86. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Porotic hyperostosis in the orbital part of the frontal bone – *cribra orbitalia* (grave No. 1126)

Fot. 87. Wrocław, cmentarz Salwatora. Obie kości piszczelowe i strzałkowe o trzonach wygiętych dośrodkowo, typowe dla osteomalacji lub jako pozostałość wcześniejszej krzywicy (grób nr 1136)

Photo 87. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Both tibiae and fibulae with inward bent diaphyses, typical for osteomalacia or as a remainder of earlier rickets (grave No. 1136)

Fot. 88. Wrocław, cmentarz Salvatora. Zmiany zwyrodnieniowe powierzchni stawowej głowy kości udowej prawej (*arthritis*) (grób nr 1154)

Photo 88. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Degenerative changes of joint surface of the right femur epiphysis (*arthritis*) (grave No. 1154)

Fot. 89. Wrocław, cmentarz Salvatora. Zmiany zwyrodnieniowe powierzchni stawowych nasad bliższych lewych kości łokciowej i promieniowej (*arthritis*) (grób nr 1171)

Photo 89. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Degenerative changes of joint surface of proximal epiphyses of the left ulna and radius (*arthritis*) (grave No. 1171)

Fot. 90. Wrocław, cmentarz Salwatora. Kość udowa lewa ze śladem zaleczonego złamania z przemieszczeniem (grób nr 1173)
Photo 90. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Left femur with the trace of healed fracture with displacement (grave No. 1173)

Fot. 91. Wrocław, cmentarz Salwatora. Obie kości lewego podudzia ze śladami zaleczonego przyżyciowo złamania z przemieszczeniem (gr nr VIII)

Photo 91. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Both bones of the left shank with traces of antemortally healed fracture with displacement (grave No. VIII)

Fot. 92. Wrocław, cmentarz Salwatora. Trzony obu kości piszczelowych lekko wygięte przyśrodkowo, ze śladami zmian zapalnych (*periostitis*) (grób nr XIX)

Photo 92. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Diphyses of both tibiae slightly bent inward with traces of inflammation (*periostitis*) (grave No. XIX)

Fot. 93. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zaleczone złamanie z przemieszczeniem trzonu kości promieniowej prawej (grób nr XXIA)

Photo 93. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Healed fracture with displacement of the diaphysis of the right radius (grave No. XXIA)

Fot. 94. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zaleczone złamanie z przemieszczeniem w obrębie nasady bliższej kości udowej lewej (grób nr XXXV)

Photo 94. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Healed fracture with displacement in the proximal epiphysis of the left femur (grave No. XXXV)

Fot. 95. Wrocław, cmentarz Salwatora. Częściowa sakralizacja piątego kręgu lędźwiowego (L5) (grób nr XXXVI)
Photo 95. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Incomplete sacralisation of the fifth lumbar vertebra (L5) (grave No. XXXVI)

Grób nr: **LXI**

Fot. 96. Wrocław, cmentarz Salvatora. Żebra o nietypowej krzywiznie, pogrubiałe – w przekroju widoczne dodatkowe warstwy kostne, rezultat stanu zapalnego (*periostitis*) (grób nr LXI)

Photo 96. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Rib with atypical curvature, thickened – crosssection shows additional bone layers, a result of an inflammation (*periostitis*) (grave No. LXI)

Fot. 97. Wrocław, cmentarz Salwatora. Zaleczone złamanie z przemieszczeniem trzonu kości piszczelowej lewej (LXII)
Photo 97. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Healed fracture with displacement of the left tibia diaphysis (LXII)

Fot. 98. Wrocław, cmentarz Salwatora. Ślady stanu zapalnego w obrębie stawu łokciowego prawego
– prawdopodobnie po urazie (grób nr LXX)

Photo 98. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Traces of inflammation in the right elbow joint
– probably after trauma (grave No. LXX)

Fot. 99. Wrocław, cmentarz Salwatora. Kość udowa lewa ze znacznymi zmianami przerostowymi i naciekowymi – *osteomyelitis* (grób bez metryki – 13)

Photo 99. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Left femur with significant hypertrophy and new bone formation – *osteomyelitis* (grave without metrics – 13)

Fot. 100. Wrocław, cmentarz Salwatora. Obie kości piszczelowe o trzonach silnie pogrubiałych – zmiany pozapalne, *osteomyelitis* (grób bez metryki – 19)

Photo 100. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Both tibiae with strongly thickened diaphyses – postinflammatory changes, *osteomyelitis* (grave without metrics – 19)

Fot. 101. Wrocław, cmentarz Salvatora. Sklepienie czaszki ze śladami zaawansowanej erozji tkanki kostnej oraz następującego po niej procesu częściowego zaleczania połączonego z powstawaniem tkanki bliznowatej – przewlekła kiła (*syphilis*) (grób bez numeru)

Photo 101. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Skull vault with traces of advanced bone tissue erosion and later process of partial healing accompanied by creation of scar tissue – chronic syphilis (*syphilis*) (grave without a number)

Gr nr 144

Fot. 102. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram kości kończyn dolnych z deformacjami, polegającymi na silnym spłaszczeniu trzonów oraz ich bocznym wygięciu – skutek zaawansowanej krzywicy (grób nr 144)

Photo 102. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of lower limb bones with deformities consisting in strong flattening of the diaphyses and their lateral bending – a result of advanced rickets (grave No. 144)

Fot. 103. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram kości piszczelowej prawej ze zmianami pozapalnymi w obrębie trzonu (*osteomyelitis*) (grób nr 558)

Photo 103. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of the right tibia with postinflammatory changes in the diaphysis (*osteomyelitis*) (grave No. 558)

Fot. 104. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram kości udowej lewej z zaleczonym złamaniem z przemieszczeniem w obrębie nasady bliższej (grób nr XXXV)

Photo 104. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of the left femur with healed fracture with displacement in the proximal epiphysis (grave No. XXXV)

Fot. 105. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram kości piszczelowych i strzałkowych o trzonach lekko wygiętych przyśrodkowo, ze śladami zmian zapalnych (*periostitis*) (grób nr XIX)

Photo 105. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of the tibiae and fibulae with diaphyses slightly inward bended with traces of inflammation (*periostitis*) (grave No. XIX)

Fot. 106. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram ze zmianami zwyrodnieniowymi w obrębie obu stawów biodrowych (*arthritis*) (grób nr 1154)

Photo 106. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph with degenerative changes in both hip joints (*arthritis*) (grave No. 1154)

Fot. 107. Wrocław, cmentarz Salvatora. Rentgenogram kości udowej prawej, ramiennej prawej, łokciowej prawej z silnymi zmianami przerostowymi tkanki kostnej o charakterze *osteitis* i/lub *osteoperiostitis* (grób nr 1076)

Photo 107. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of the right femur, right humerus, right ulna with strong bone tissue hypertrophy of the *osteitis* and/or *osteoperiostitis* type (grave No. 1076)

Fot. 108. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram kości udowej lewej ze śladem zaleczonego złamania z przemieszczeniem (grób nr 1173)

Photo 108. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of the left femur with a trace of healed fracture with displacement (grave No. 1173)

Fot. 109. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram kości łokciowej lewej z widocznym ubytkiem tkanki w wyrostku łokciowym – zmiana nowotworowa (*osteoid osteoma*) (grób nr 312)

Photo 109. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of the left ulna with visible tissue atrophy in the olecranon process – neoplasm (*osteoid osteoma*) (grave No. 312)

Gr nr 222

Fot. 110. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram obu kości piszczelowych ze zmianami zapalnymi (*periostitis*) – skutek kiły (grób nr 222)

Photo 110. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of both tibiae with inflammatory changes (*periostitis*) – a result of syphilis (grave No. 222)

Gr nr 231

Fot. 111. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram kości kończyn dolnych z deformacjami wywołanymi krzywicą (grób nr 231)

Photo 111. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of lower limb bones with deformities resulting from rickets (grave No. 231)

Gr nr 1136

Fot. 112. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram obu kości piszczelowych i strzałkowych
– ślady osteomalacji lub pozostałość wcześniejszej krzywicy (grób nr 1136)

Photo 112. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of both tibiae and both radiuses
– traces of osteomalacy or remainder of earlier rickets (grave No. 1136)

Fot. 113. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram kości kończyn dolnych z deformacjami wywołanymi prawdopodobnie krzywicą (grób nr 269)

Photo 113. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of lower limb bones with deformities probably resulting from rickets (grave No. 269)

Fot. 114. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogramy: zaleczone złamanie w obrębie szyjki kości ramiennej lewej (grób nr 160); zaleczone złamanie z przemieszczeniem trzonu kości promieniowej prawej (grób nr XXIA); zaleczone złamanie z przemieszczeniem kości lewego podudzia (grób nr 1039)

Photo 114. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiographs: healed fracture in the surgical neck of the left humerus (grave No. 160); healed fracture with displacement of the right radius diaphysis (grave No. XXIA); healed fracture with displacement of the left left tibia and fibula (left shank bones) (grave No. 1039)

Gr nr 639

Fot. 115. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram kości udowych i piszczelowych o wygiętych (przednio-tylnie) i spłaszczonych trzonach – zmiany typowe dla kiły wrodzonej (grób nr 639)

Photo 115. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of femurs and tibiae with bent (anterior-posterior) and flattened diaphyses – changes typical for congenital syphilis (grave No. 639)

Gr nr 179

Fot. 116. Wrocław, cmentarz Salvatora. Rentgenogram obu kości udowych i piszczelowych z widocznymi liniami Harrisa (sklerotyczne warstwy) w istocie gąbczastej części przynasadowych kości (grób nr 179)

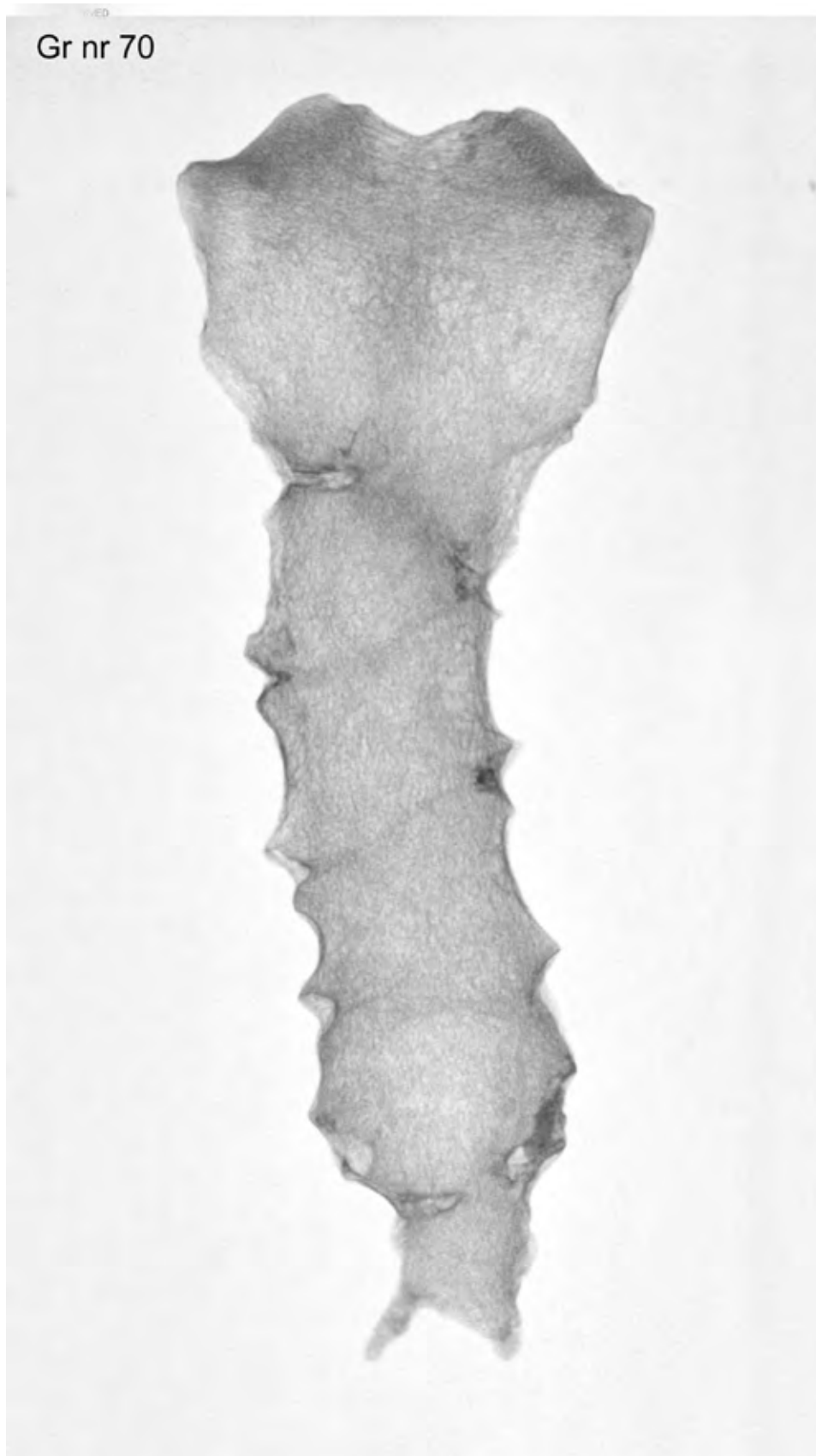
Photo 116. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiogram of both femurs and tibiae with visible Harris lines (sclerotical layers) in trabecular bone of epiphyseal ends (grave No. 179)

Gr nr 307

Fot. 117. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram kości krzyżowej z pełnym rozszczepem kręgosłupa (*spina bifida*) (grób nr 307)

Photo 117. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of the sacrum with *spina bifida* (grave No. 307)

Fot. 118. Wrocław, cmentarz Salvatora. Rentgenogram mostka z deformacją wywołaną prawdopodobnie na skutek osteomalacji lub będącą pozostałością krzywicy (grób nr 70)

Photo 118. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of the sternum with a deformity probably resulting from osteomalacy or being a remainder of rickets (grave No. 70)

Gr nr 1064

Fot. 119. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram lewej kości piszczelowej ze zmianami przerostowymi w obrębie trzonu (*osteomyelitis*) (grób nr 1064)

Photo 119. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of the left tibia with hypertrophy in the diaphysis (*osteomyelitis*) (grave No. 1064)

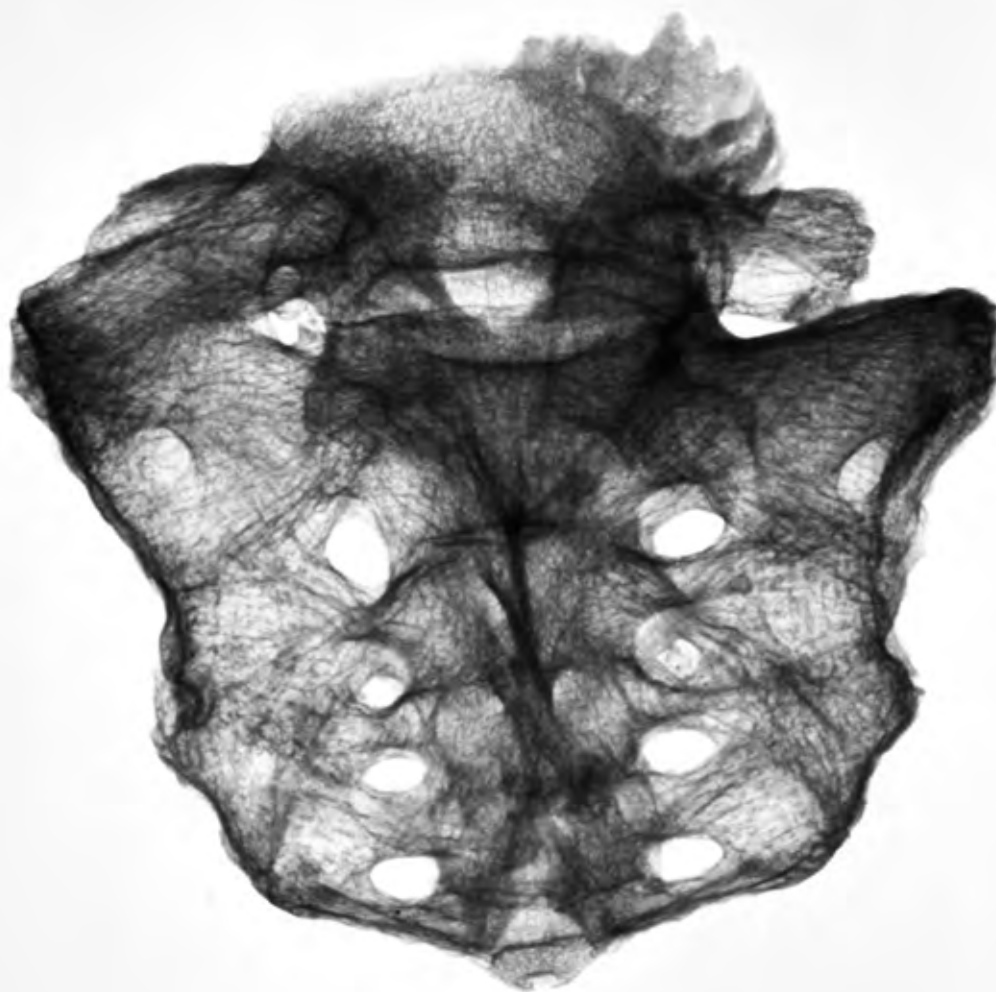
Gr nr 1119

Fot. 120. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram kości piszczelowych o wyraźnie bocznie wygiętych trzonach – zmiany typu osteomalacyjnego (grób nr 1119)

Photo 120. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of the tibiae with visibly laterally bent diphyses – changes of the osteomalacy type (grave No. 1119)

Gr nr 658

Fot. 121. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram kości krzyżowej – spondylolisteza i częściowa sakralizacja piątego kręgu lędźwiowego (L5) (grób nr 658)

Photo 121. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of the sacrum – spondylolisthesis and incomplete sacralisation of the fifth lumbar vertebra (L5) (grave No. 658)

Fot. 122. Wrocław, cmentarz Salvatora. Rentgenogram kości udowej prawej o bocznym wygięciu trzonu (osteomalacja) (grób nr 1067)

Photo 122. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of the right femur with visible diphrisis bend (osteomalacy) (grave No. 1067)

Fot. 123. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram kości piszczelowych – lewa o znacznym dośrodkowym wygięciu trzonu (osteomalacja) (grób nr 1021A)

Photo 123. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of tibiae – the left one with a significant diphysis inward bend (osteomalacy) (grave No. 1021A)

Gr nr 580

Fot. 124. Wrocław, cmentarz Salwatora. Rentgenogram kości udowych o masywnych trzonach – zmiany przerostowe (*osteomyelitis*) (grób nr 580)
Photo 124. Wrocław, cemetery of Our Saviour. Radiograph of the femurs with massive diaphyses – hypertrophy (*osteomyelitis*) (grave No. 580)